

Suomen Turku

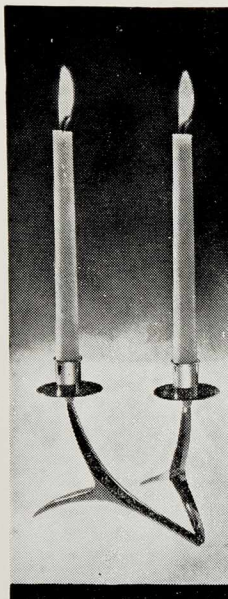

ÅBO, VÅR STAD

N:o 4 — 1965

1:-

JULKAISMA - UTSÄND: TURKU-SEURA - ÅBO-SAMFUNDET r.o.

SYTYTTÄKÄÄ AIDOIIN JOULUTUNNELMA

- kynttilä hopeajalassa!

Suosittelimme kauniita mallejamme:

2-haarainen "Poronsarvi"
Kynttilänjalka N:o 1149
lahjapakkauksessa

Turun Kultaseppä Oy

YLIOPISTONKATU 23

Arvokas

JOULULAHJA

jonka arvo säilyy kauan

OMEGA

sveitsiläinen valioluokan kello — jolla on maailmanmaine. Omega-valikoimastamme löydätte varmasti sopivan.

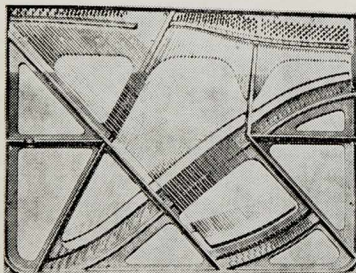
JOULULAHJAT

ja
JOULUKIHLAT
löytyvät helposti meiltä.

keskikaupungilla — kauppatorin varrella Kauppiaskatu 9 A

MALMSJÖ - PIANO PITÄÄ VIRITYKSENSÄ

Metallikehys on pianon selkäranka, jonka varaan kielet on jännitetty. Kielten yhteenlaskettu jännitys on 17 tonnia, jota ei heikkorunkoinen piano tahdo vuosien mittaan kestää vuodenaikojen vaihtelujen aiheuttamien jännitysmuutosten vuoksi.

MALMSJÖ - pianon metallikehys (kuvassa) kestää Göteborgin teknillisen korkeakoulun suorittaman tutkimuksen mukaan

70 TONNIN VETOJÄNNITYKSEN.

Se merkitsee siis nelinkertaista varmuutta ja ennen kaikkea tästä erikoisvahvasta metallikehystä johtuen erinomaista virityksenpitävyyttä.

MALMSJÖ — Ruotsin eniten myyty piano. Huippuluokan ruotsalaista valmistetta. Loistelas, täyteläinen ääni. Valmistettu Pohjolan olosuhteita ja Pohjolan ilmastoa varten. 10 VUODEN TAKUU. Kuvassa malli Ateljé. Korkeus 103 cm. Leveys 146 cm. 7¼ oktaavia.

Ohjehinta 3 450.—. Myös vähittäismaksulla. El KORKOA. Muita korkealuokkaisia pianoja alk. 1 970.—. TILATKAA ILMAINEN PIANOIHIN-NÄSTÖMME.

NILO VALTOLA & K: NIT

LINNANKATU 26 - PUH. 12 313

Yliopistonkatu 29 a Puhelin 20 921 (keskus)

* I:n HOTELLI * RUOKABAARI
* RAVINTOLA * PESULA

Turun suurin hotelli — kaupungin
keskustassa

KAUNIS YKSITYISKOHTA KODISSANNE ON HELPOSTI LÖYDETTÄVISSÄ!

Valittua taidetta, taideteollisuutta, valaisimia, kauniita huonekaluja, lahja- ja käyttöesineitä kaikkea hintaluokkaa.

— Maksutonta neuvontaa kaikissa sisustuspulmissanne.

Irma Jylhä

Taideteollisuus- ja kodinsisustusliike

Aurakatu 7—9, avoinna 10—18. Puh. 20 254

ARVOKKAAT LAHJAT
meiltä

Humalistonkatu 12

Talvikauden 1965 saapikas on **PAULAKAS**

Edestä nyöritettävät, jalkaa myötäilevät paulakkaat ovat saavuttaneet erinomaisen suosion Muodikkaissa malleissa ja väreissä on varmaan Teidänkin asuunne sopiva paulakaspari. Käykää valitsemassa — myymälöihimme tulee jatkuvasti uusia erä.

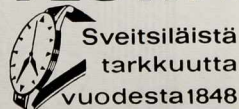

ARVO Koski

Yliopistonkatu 18
Yliopistonkatu 27
KESKI-KOSKI Maariankatu 8

Antakaa
unohtumaton lahja

FLORA

**SUOSITTAUTUU
ARVOISILLE
LUKIJOILLE**

Edullinen ostopaikka
KULTA- JA KELLOLIKE

Jorma Suominen

Kristiinankatu 11 - Puh. 18 237

joulun kirjat Edgreniltä

Hyvästä valikoimastamme todellisia löytöjä lahjakääröihin.

Myös paperiasistolta esim.

kyniä • värejä • albumeja • kirjepakkauksia • päiväkirjoja • joulukoristeita • joululiinoja • joulukortteja.

Edgren

BRAHENKATU 7 PUH. 11 110

Suomen Turku
ABO, VÄR STAD

N:o 4 — 1965

ARVO SUOMINEN:

INGENIUM ABOAE

*Sen tunnen läbelläni kaikkialla
ja läsnäolevaksi tajuan,
se elää jokaisella kukkulalla
ja myötä vapaan tuulen buminan,*

*se niinkuin lintu kaartaa korkealla,
se kivessä on sateen uurtaman,
se puhuu vuoroin vetten paubinalla
ja vuoroin värein pilven valkean.*

*Se elää jokaisessa sydämessä,
lämmössä kevään, syksyn kylmetessä,
se, Henki, ajaton ja ikuinen,*

*se Henki meidän on ja kaupunkimme,
kun työtä teemme taikka baaveksimme,
se siunaa kehdon, unen viimeisen.*

*

Sanomalehdentoimittaja-runoilija Arvo Suominen saavutti 16.12.1965 kunnioitettavan 60 vuoden iän. Hän on kuulunut Turku-seuran hallitukseen seuran perustamisesta alkaen, samoin sen sivistysjaostoon, jossa on hoitanut sihteerin tehtävät. Seuran asioita, jopa sen syntyyä, hän on edistänyt monilla kirjoituksillaan. Runoilijana hänet erityisesti tunnetaan kotikaupunkinsa Turun elävöittäjänä, mistä kauniina näytteenä voimme nytkin julkaista sonetin Ingenium Aboae (Turun henki).

— Arvo Suominen oli myöskin tämän aikakauslehtemme näytenumeron toimittaja, kun se kuusi vuotta sitten jouluna 1959 julkaistiin. Hän kuului edelleenkin lehden toimituskuntaan.

NELJÄ PUHEENVUOROJA

Julkaistessamme tässä numerossa ns. Akatemiaesitelmäsarjan viimeisen luennon, jonka prof. John Rosas piti 17. 10. 1965 kuvaillen Akatemiatalon juhlasalin parvekkeella olevien urkujen historiallista taustaa, kat-somme asialliseksi tallettaa lehtemme palstoille myös sarjan alkajais- ja päättäjäispuheet. Edellisessä prof. Oscar Nikula lyhyesti valotti Turkuu yliopistokaupunkina ja jälkimmäisessä prof. Vilho Niittemaa kertoi Akatemiatalon käytöstä Turun palovuoden 1827 jälkeen. Näihin puheenvuoroihin liitämme lisäksi profes-sorien Einar W. Juvan ja John Rosaksen esitelmensä yhteydessä julkituomat maininnat Turun Akatemian perinnöstä (Juva) ja Akatemiatalon merkityksestä turkulaisen musiikkielämän tyyssijana erityisesti sen alku-aikoina (Rosas).

Rector magnificus och professorn i nordisk historia
vid Åbo Akademi

OSCAR NIKULA

21. 2. 1965

När den kejserliga orden om Åbo Akademis flyttning till Helsingfors i oktober 1827 nådde vår stad, skrev medicine doktorn, sedermera professorn Immanuel Ilmoni till en vän i Helsingfors: "— är det kristligt att ruina resurserna för en betydlig stad, sedan lågorna förvandlat den till en grushög? Är det rättträdigt att, som nu sker, bortslösa ett fattigt lands tillgångar och till på köpet att till betäckande av alla de onödiga kostnaderna från en medborgarklass (nämligen prästeståndet) som i mer än ett avseende förtjänade regeringens allvarligaste omtanke, bortröva ett redan kejserligen sanktionerat understöd? — detta och mycket annat ont endast av vissa små och låga politiska skäl och en inrotad nyhetsmani." Man kan höra, hur den inbitna åbobons stämma skälver av maktlös vrede. Det var många som var lika indignerade

—, inte bara professorer, lärare och studenter. Åbo Akademi hade blivit en integrerande del av vårt samhälle. För åboborna kändes det därför, som om ett centralt organ hade ryckts ut ur samhällskroppen.

I Helsingfors fick drottning Kristinas och Per Brahes Akademi namnet Kejsrerliga Alexanders universitetet i Finland. Vårt statsuniversitet har kärleksfullt bevarat traditionerna från landets första högskola. Ve den åbobot, som i dag försöker göra gällande, att våra högskolor här har någonting gemensamt med drottning Kristinas akademi.

Åboborna grävde dock inte ner sig i sorgen över kasttrofen och allt vad den hade i släptåg. Någonting hade de ju dessutom kvar. De hade hovrätten, lands-hövdingen och ärkebiskopen. De hade ett förnämligt tea-

terhus med gästande skådespelartropper. I staden ver-kade Musikaliska sällskapet, som nyligen firade sitt 175-årsjubileum i denna sal. Det fanns således alltför en grogrund för kulturella sysselsättningar. Så småningom övervann man också den ekonomiska misären. Stadens näringsliv tog sig snabbt efter Krimkriget. Handel, sjöfart och industri gjorde på nytt Åbo till ett viktigt ekonomiskt centrum.

Drömmen om att än en gång få en högskola till Åbo hade väl hela tiden levat kvar, men den fick ny livskraft, när man 1903 började med en svensk, populärvetenskaplig föreläsungsverksamhet i Åbo. En del framsynta stadsbor steg genast fram och lovade offra pengar på saken. Det första världskriget kom dock emellan och trängde alla högskoleplaner i bakgrunden. Innan kriget var över, för-des tanken fram på nytt och nu i två läger. År 1917 grundades nämligen Åbo finska universitetssällskap. I själ-va verket hade mag. Kaarle Nestori Rantakari redan 1913

offentligt uttalat önskemålet, att Åbo skulle få ett finsk-språkigt universitet. Kort efter det att Finland hade blivit fritt, kunde sålunda två högskolor öppna sina portar. Åbo Akademi inledde sin verksamhet 1919 och Turun Yliopisto 1922.

En stark känsla för landet, för folket och det egna språket hade fått till stånd i vår stad två högskolor på en gång. Man insåg, att vårt folks framtid var beroende av en hög andlig kultur. Men det hade knappast varit möjligt att skapa två högskolor på en gång, om inte jordmännen i Åbo hade beretts av den gamla akademiens lärare och studenter. Åbos båda högskolor har därför legitima skäl att känna ett starkt samband med drottning Kristinas akademi — man må nu säga vad man vill i Helsingfors. Vi är därför gärna med om att fira 325-årsminnet av den gamla akademiens grundläggning och 150-årsminnet av den Akademibyggnads tillkomst, där vi nu befinner oss.

Turun Yliopiston rector magnificus emeritus ja
Suomen historian emeritusprofessori

EINAR W. JUVA

21. 2. 1965

Akatemian siirtäminen tuhalajaksi muuttuneesta Tu-rusta maan uuteen pääkaupunkiin oli ankara isku sille uudelle Turulle, jota nyt ruvettiin rakentamaan palaneille raunioille. Akatemian mukana siirtyivät sen opettajat ja oppilaat pois Auran rannoilta. Jäljelle jäi vain äskettäin valmistunut upea ja kaunis, palossa viottunut akatemiatalo — tämä talo, jossa me nyt olemme — sekä palossa säästynyt tähtitorni Vartiavuorella. Mutta näitten näkyväisten muistomerkkien ohella akademia jätti jälkeensä monet ul-jaat muistonsa. Turun porvarit eivät voineet milloinkaan unohtaa, että heidän kotikaupungiltaan oli riistetty sen suurin kaunistus. Vanhat akatemiamuistot saivat uutta vir-kistystä, kun v. 1864 Turkuun pystytettiin muistopatsas Henrik Gabriel Porthanille, akatemian mainioimmalle opettajalle ja suomalaisen tieteen suurmiehelle. Sitä seurasi muutamia vuosikymmeniä myöhemmin, v. 1888, Pietari Brahen, Auran akatemian perustajan, muistopatsas. Nämä muistopatsaat oli koko Suomen kansa pystyttänyt, ja ne edustivat maan kaikkien osien yhteistä halua osoittaa kun-nioitusta miehille, jotka olivat olleet tiennäyttäjiä maan kulttuurielämässä. Mutta nämä muistopatsaat puhuivat sa-

malla erittäin voimakkaasti turkulaisille ja viittasivat tu-levaisuuteen.

Akatemian perintö eli Turussa. Se oli kuin polttava tuli, joka pyrki esiin tuhkan alta, jossa se oli kytent. Eikä ollut vielä sataa vuottakaan kulunut vanhan aka-temian siirtämisestä Turusta, kun Turku tuli uudelleen yliopistokaupungiksi. Itsenäisyytemme aamunkoitossa pe-rustetut molemmat turkulaiset korkeakoulut — Åbo aka-demi ja Turun yliopisto — tunnustautuvat myös Turun vanhan akatemian perinteitten jatkajiksi. Siihen kohdalla on myös täysi oikeus. Niillä on sekä reaalinen että aatteellinen yhteys Turun vanhaan akatemiaan. Niitten kohdalla on selvä ja riidaton 'successio akademica aboensis' — tur-kulainen akatemien perimys — olemassa. Sillä samaten kuin Helsingin yliopisto sai Turun akatemiasta ensim-mäiset opettajansa, jotka siirsivät sinne Turun vanhan akatemian perinteet, samaten ovat sekä Åbo akademii että Turun yliopisto saaneet ensimmäiset opettajansa Helsingin yliopistosta. Näin on yhteys lähes sadan vuoden väliajan yli solmittu Turun vanhan akatemian ja sen nykyisten korkeakoulujen välillä.

SUOMEN
TURKU

ÅBO,
VÅR STAD

Päätoimittaja — Chefredaktör: Erkki Vuori, puh. — tel. 19 575
Toimitussihteeri — Redaktionssekreterare: Heimo Kallio, puh. — tel. 16 211
Ilmoituspäällikkö — Annonchef: Paavo Suominen, puh. — tel. 11 859
Taloudenhoitaja — Ekonomichef: Juhani Laurila, puh. — tel. 88 041
Levikkipäällikkö — Distributionschef: Niilo Pihlanto, puh. — tel. 334 410
Toimituskunta — Redaktionsråd: C. J. Garberg, Kristofer Gräsbeck, Olli Kestilä, Eino Lehtinen, Eero Nummila, Toivo T. Rinne, Arvo Suominen ja Ole Torvalds
Toimitus — Redaktion: Yliopistonk. — Universitetsg. 29 a, puh. — tel. 16 211

Professorn i musikvetenskap och folkdiktsforskning
vid Åbo Akademi och intendenten
för Sibelius-museet

JOHN ROSAS

17. 10. 1965

Tämä talo on kauan ollut kaupunkimme musiikkielämän keskipiste. Täällä sävellet ovat kaikuneet sekä tuhansissa konserteissa että lukemattomien juhlien yhteydessä. Ennenkuin tämä juhlasali tuli valmiiksi pidettiin juhlaa ja konsertteja talon muissa saleissa. Jo vuonna 1808 huhtikuun viimeisenä päivänä antoi 1790 perustettu Turun soitannollinen seura konsertin uudessa akatemiatalossa "samassa huoneessa, missä viimeinen kirkolliskokous oli pidetty," kuten sanomalehti-ilmoituksissa sanottiin. (Ä. T. 23/4, 27/4 ja 30/4 1808). Seura oli aikaisemmin usein kokoontunut ja antanut konsertteja niin sanotussa Seippelin salissa, joka sijaitsi nykyisen Ingman'in rautakaupan talossa Linnankadun varrella, mutta venäläisten maaliskuun 22 p:nä 1808 saapuneiden sotilasjoukkojen johto oli ottanut salin haltuunsa huhtikuun lopulla. Mainittu konsertti, joka annettiin täällä toimivan ruotsalaisen sellistin Carl Wilhelm Salgē'n hyväksi, oli luultavasti ensimmäinen, joka pidettiin uudessa akatemiatalossa. Samasta huoneesta, missä konsertti järjestettiin, tuli myös soitannollisen seuran uusi kokoushuone. (Ä. T. 7/5 1808). Professori Otto Andersson olettaa, että sali, jota tähän tarkoitukseen käytettiin, oli nykyinen tuomiokapitulin istuntosali. (Andersson: Turun soitannollinen seura, s. 213).

Toisen konsertin uudessa talossa antoi soitannollinen seura kesäkuun 8 p:nä 1808 kaupungin köyhien hyväksi.

Muutuneitten olojen ja luultavasti myös kapellimestari Erik Ferling'in vanhentumisen johdosta — hän oli tuol-

loin 75 vuoden vanha — soitannollisen seuran konserttitoiminta ei jatkunut syksyllä 1808. Mutta sekä paikallisia että matkustavia musiikkitaiteilijoita esiintyi silloin tällöin kaupungissamme. Marraskuun 17 p:nä 1808 muutamat musiikintästäväntoivat konsertin Ferling'in hyväksi akatemian suuressa kokouksessa. Vähän toista kuukautta myöhemmin tämä iäkäs kapellimestari kuoli.

Vahitellen myös toinen sali tuli valmiiksi. Se oli suuri sali, johon sisäänkäynti oli talon itäisen puolen porttikäytävästä. Tässä salissa esiintyi muunmuassa ruotsalainen kamarimuusikko Carl Mengelin sekä 1811 että 1812. (Ä. A. T. 9/7 ja 11/7 1811 sekä 18/6 1812). Vuosina 1812 ja 1813 konsertoivat samassa salissa myös italialainen laulajatar Ferlendis, saksalainen pianisti-säveltäjä Ferdinand Ries, joka muun muassa oli ollut Beethoven'in oppilas, sekä Pietarin ranskalaisen teatterin taiteilijoita. (Ä. A. T. 29/9 1812, 19/1, 4/2 ja 16/2 1813).

Juhlasalin valmistuttua otettiin se myös konserttikäyttöön. Konsertteja pidettiin täällä suuren palon 1827 jälkeenkin. Saliin säilyi vaurioida palosta mutta myös Seurahuoneesta (nykyinen Kaupungintalo) käytettiin konserttihuoneistona.

On tietysti mahdotonta luetella kaikkia niitä konsertteja, jotka on pidetty Akatemiatalon juhlasalissa. Mainittakoon kuitenkin vain, että Jean Sibelius on useita kertoja Turun soitannollisen seuran orkesterin johtajana esittänyt omia teoksiaan tässä juhlassa salissa.

Turun Yliopiston yleisen historian professori ja
Turun Historiallisen Yhdistyksen
puheenjohtaja

VILHO NIITEMAA

17. 10. 1965

Akatemiatalo ennätti palvella alkuperäistä tarkoitustaan ainoastaan 12 vuotta, kun koko Turkua järkyttänyt onnettomuus, vuoden 1827 suurpalo, aiheutti sen vaiheissa jyrkän muutoksen. Tuli tuhosi osan rakennusta, pääosan sen noin 50 000 niteen kirjastosta sekä monet yliopistolaiset kokoelmat. Pahin seuraus oli kuitenkin se, että jo jonkin aikaa suunniteltu akatemian siirto Helsinkiin, joka edeltävällä vuosikymmenellä oli tehty maan pääkaupungiksi, määrättiin paloa välittömänä synnä käyttäen toimenpantavaksi keisarin manifestilla 21. 10. 1827. Keisari-

rikunnan hallitsevat elimet näet katsoivat, että Turusta pidettiin vielä liiaksi yllä yhteyksiä entiseen emämaahan ja että ajalle muutenkin luonteensaomainen valtiovalan harjoittama valvonta voitiin paremmin ulottaa yliopiston sen ollessa lähempänä keisarikunnan pääkaupunkia Pietaria kuin sen toimiessa Ruotsin lähellä sijaitsevassa Turussa.

Akatemia jätti siis Turun v. 1828. Akatemiatalo ei kuitenkaan jäänyt vaille käyttöä jo senkään takia, että se oli julkinen rakennus, mutta ennen kaikkea sen takia, että Turussa oli palon seurauksena huutava pula nimen-

omaan julkisten elinten tarvitsemista tiloista. Palon jälkeisten järjestelyjen tuloksena oli, että Akatemiatalo varattiin useaan eri tarkoitukseen. Sitä ennen suoritettiin kuitenkin tarpeelliset, arkkitehti Engelin suunnittelemat korjaukset ja täydennykset. Vanhan Akatemian rakennuksen pysyvimpiä käyttäjiä 1830-luvulta lähtien tulivat Tuomiokapituli, Lääninhallitus ja Hovioikeus.

Näistä Turun arkkihiippakunnan tuomiokapituli eli konsistori, joksi sitä vielä tällöin kutsuttiin, otti tyysijakseen akatemian entisen konsistorin istuntosalin ynnä sen yhteydessä olevat huoneet rakennuksen toisesta kerroksesta. Sen entinen huoneisto Tuomiokirkon länsinurkalla oli näet ollut vuosikymmenien ajan ahdas ja käyttöön soveltumaton eikä sitä kannattanut palon jäliltä tähän tarkoitukseen enää korjata. Kun Turun hiippakunta oli vuonna 1817 tapahtuneen uskonpuhdistuksen 300-vuotisjuhlan yhteydessä muutettu arkkihiippakunnaksi, säilytti Akatemiatalo tässä suhteessa edelleenkin valtakunnallisen luonteen, nyt kirkollisessa merkityksessä. Sulkien arkkihiippakuntaa piirittävä koko valtakunnan, vaikkakaan sen elimillä ei varsinakaan alkuaikoina ollut kovinkaan suurta sananvaltaa muihin hiippakuntiin nähden. Tässä rajoitetussa mielessä Akatemiatalo toimii edelleenkin keskuksena koko Suomelle.

Toisena valtakunnallisena virastona Akatemiataloon muutti Turun ja Porin läänin Lääninhallitus. Tällöin oli läänin maaherrana sittemmin maan talousasioiden johdossa kuuluisaksi tullut Lars Gabriel von Haartman. Lääninhallitukselle luovutettiin huonetilat rakennuksen Hämeenkadun puoleisesta osasta, sen länsisiiveltä. Turun ja Porin läänin kuului myös tällöin vielä Ahvenanmaa, joka oli siihen liitetty v. 1635 ja joka erotettiin sen yhteydestä vasta v. 1918. Vanhasta Akatemiatalosta on lännä siis hallittu yli 130 vuotta ja tätä jatkuu, kunnes Lääninhallitus pääsee muuttamaan Kaupunginteen läheisyyteen valmistuvaan uuteen virastotaloon. Tälläkin lääninhallituksella on laajempia perinteitä, sillä keskiajalla se oli Turun linnalääninä käsittänyt koko Länsi-Suomen.

Turun hovioikeus oli kolmas virasto, joka nykyisen Ruotsalaisen klassillisen lyseon paikalla sijainneesta Kanakaisten talosta muutti Akatemiataloon 1830-luvun alkupuolella. Se asettui rakennuksen Hämeenkadun puoleiseen osaan sen itäsiiveltä. Alkuaan, vuodesta 1623 lähtien, jolloin se perustettiin Suomen ylimmäksi tuomioistuimeksi, sen virka-alueena oli koko Suomi, kunnes siitä v. 1776 erotettiin Vaasan, v. 1839 — Turun hovioikeuden jo toimissa Akatemiatalossa — Viipurin eli myöhemmin Itä-Suomen ja viimeksi v. 1952 Helsingin hovioikeuspiiri. Turun ja Porin läänin lisäksi Turun hovioikeuspiiriin kuului edelleenkin Hämeen lääni ja Ahvenanmaa. Perinteenä siitä Ruotsin vallan ajalta, jolloin Turun hovioikeus oli Suomen suuriruhtinaskunnan ylin tuomioistuin, on sinetti, joka vieläkin on käytössä Turun hovioikeudella. Sen teksti kuuluu: "Sigillum Supremi Iudicii Magni Ducatus Finlandiae" eli Suomen suuriruhtinaskunnan ylimmän tuomioistuimen sinetti. Korkein tuomiovaltakaa Suomessa ei Ruotsin vallan aikana tosiasiaa siirtynyt Turun hovioikeudelle, vaan se pysyi kuninkaan, sitten keisarinneuvoston osastolla ja kuninkaan korkeimmalla oikeudella, jolta se autonomian ajan alussa siirrettiin hallituskonseljin, sittemmin senaatin oikeusosastolle ja Suomen itsenäistyttyä erityisesti Korkeimmalle oikeudelle.

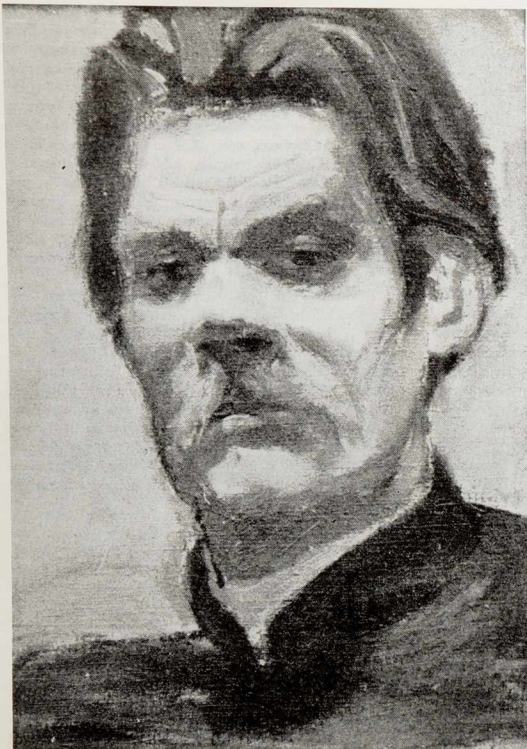
Akatemiatalon neljäs käyttömuoto sisältyy sen juhlasaliin. Vanhan Akatemian siirryttyä Helsinkiin ajateltiin luovuttaa juhlasali ynnä siihen liittyvät tilat palon jälkeen perustetulle Turun kirkonkylälle. Näin ei kuitenkaan ta-

pahtunut, vaan kinnaksi sai toimipaikakseen entisen Hovioikeuden talon Suurtorin varrella. Sen jatkajana on Ruotsalainen klassillinen lyseo, jolla vieläkin on hallussaan Akatemiatalon juhlasalin valvonta. Kuten rehtori, prof. Nikula tämän esitelmäsarjan avajaisaissa huomautti, pidettiin täällä luentoja jo v. 1903. Kun Turku maan itsenäistyttyä sai molemmat yliopistonsa, Åbo Akademin ja Turun Yliopiston, ovat nämä molemmat korkeakoulut käyttäneet juhlasalia erityisen juhla- ja akateemisia tilaisuuksia, kuten lukuvuoden avajaisia, virkaanastujaisia, promootioita (v. 1927) jne. varten. Se palvelee siis edelleenkin alkuperäistä tarkoitustaan, joskin toisissa muodoissa kuin Vanhan Akatemian aikana. Sen lisäksi se on mitä moninaisimpien turkulaisen kulttuurielämän tapahtumien juhlayana ja arvokkaana forumina.

Toivomme, että nyt päättävä esitelmäsarja, jossa varsinaisia esitelmöitsijöinä ovat olleet professorit Einar W. Juva ja John Rosas, dosentti Carl-Jacob Gardberg sekä maisterit Toivo T. Rinne ja Erik Bergh, on antanut riittävän havainnollisen kuvan Vanhasta Akatemiatalosta. Olemme todenneet, miten siltäkin on omat yksilölliset piirteensä, omat vaiheensa ja oma osuutensa kaupunkimme julkisen elämän rikastuttajana. Senkin vaiheista heijastuvat uusimman kulttuurihistoriamme merkittävimmät käännekohtat. Mutta se ei ole pelkkä historiallinen muistomerkki, vaan elävä ja monia julkisia tarkoituksia palveleva kokonaisuus.

LSO on hyvän
tuotteen merkki,
olipa sitten kyse
juhlapöydän her-
kuista tai reilusta
arkkiruusta.

Gallen-Kallela: Maxim Gorki

GALLEN-KALLELA JA HALONEN

OSMO LAINE

Kahden suomalaisen taiteen suuren mestarin syntymävuodet sattuvat samaksi. Vuosi 1865 on jäänyt Suomen kulttuurihistoriaan merkki vuodeksi, sillä myös Jean Sibelius syntyi tänä vuonna. Akseli Gallen-Kallelan isän suku on kotoisin Turun saaristosta Lemulta, jossa on Kallelan talo (vieläkin). Äidin puolelta suvun juuret johtavat Valkamon kylään Pyhämaan pitäjässä. Gallen-Kallela on siis vankkaa talonpoikaissukua, varsinaissuomalainen ja satakuntalainen verenperintö vaikuttaa myöhemmin hänen taiteessaan, kun hän kohoaa kansallisen maalauksemme kiistattomaksi mestariksi.

Turun taidemuseon kokoelmissa on useita Gallen-Kallelan taiteen mestariteoksia. Siitä saamme kiittää etupäässä taidemuseon ennakkoluulotonta intendenttiä Victor Westerholmia, joka uskalsi suositella ja puoltaa sellaisten teosten ostoa, jotka muuten olisivat joutuneet muualle. Kuuluisimpia näistä on Akka ja kissa, jonka Gallen-Kallela maalasi v. 1885. Maalaus oli esillä useissa näyttelyissä mm. Pariisissa v. 1886 ja v. 1889, mutta vasta v. 1895 se löysi ostajansa. Teos oli nimittäin näytteillä Turun kaupungintalossa Turun taideyhdistyksen vuosinäyttelyssä mainittuna vuonna. Teos on sittemmin mainittu erääksi Turun taidemuseon suurimmaksi aarteeksi ja se on kiertänyt lukuisissa näyttelyissä sekä koti- että ulkomailla. Tyytyväisenä toteaa Taideyhdistyksen hallitus, että Venetsian kansainväliseen näyttelyyn pyydetyn Gallen-Kallelan Akka ja kissan arvo oli yhdeksäsatoista vuodessa kohonnut kymmenkertaiseksi. Ainutlaatuisen teosparin muodostavat Sammon puolustus (v. 1896) ja Joukahaisen kosto (v. 1897). Sammon puolustus oli ollut Turun taideyhdistyksen vuosinäyttelyssä mukana jo v. 1897, mutta se ostettiin kokoelmiin vasta v. 1901, jolloin se oli kulkenut useissa näyttelyissä. Teoksen hinta oli 4 000 mk, joka oli suurin siihen asti maksettu teoshinta. Tämä samoin kuin Joukahaisen kosto oli tilaustyö, mutta suoritus tapa oli niin rohkea ja "raaka", että tilaaja ei katsonut voivansa sijoittaa sellaisia maalauksia kotiinsa. Joukahaisen kosto valmistui v. 1897 ja ostettiin Taideyhdistyksen kokoelmiin taidemuseon vihkivuonna 1904. Näin oli Gallen-Kallelan kolme pääteosta Turun taidemuseon suojissa ja muodostavat aarteita, jonka vertaista saa hakea Suomen muista taidekokoelmista. Onhan Turun taideyhdistyksellä toki muitakin Gallen-Kallelan teoksia. Niistä mainittakoon Akka ja kissa-vuonna maalattu Pariisin boulevardin herttainen Lapsenkuva vuodelta 1889, Rokonarpinen savolainen v. 1890, maisemia eri vuosilta ja kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen Maxim Gorkin muotokuva vuodelta 1906. Taidemuseon luettelon mukaan on Gallen-Kallelan grafiikkaa yli kaksikymmentä numeroa.

Pekka Halonen: Talvimaismä.

Niinkuin aikaisemmin totesin on Gallen-Kallelan teosten saaminen Turun taideyhdistyksen kokoelmiin suureksi osaksi katsottava Victor Westerholmin ansioksi. Westerholm oli syntynyt viisi vuotta aikaisemmin kuin Gallen-Kallela. Hän oli laajakatseinen ja syvästi tajuava ja tunsikin tehtäväkseen suomalaisen taiteen tukemisen ja tunnetuksi tekemisen. Tuntuu luonnolliselta, että juuri Gallen-Kallela merkitsi Westerholmille paljon. Mutta Westerholm ei ollut rajoittunut. Pekka Halosen teosten lukumäärä Turun taidemuseossa on paljon vähäisempi, mutta siihen sisältyy kuitenkin pari huomattavaa teosta Halosen tuotannosta. Pekka Halonen oli syntynyt sydän-Savossa talollisen poikana. Hänenkin sukujuurensa olivat perisuomalaiset. Isänpuolelta Pekka oli vanhaa rakentajasukua ja äidinpuolelta monitaitoista käsiyö- ja kansanmusiikkisukua. Käytännöllisyys ja

tunnollisuus tulevat selvästi ilmi myös Halosen maalauksissa, mutta samoin pehmeä, laulava lyyrisyys. Halosta ei ole turhaan sanottu suomalaisen maalauksen suomalaisimmaksi maalariksi. Siihen mennessä kun Halonen maalasi Turun taidemuseon Erämaa-teoksen v. 1899 hän oli jo saavuttanut mainetta sellaisilla teoksilla kuin Ojustie (v. 1892) ja Niit-tomieher (v. 1891). Gallen-Kallelan Kullervon kirous v. 1897 on voinut olla kehoittelemassa samantapaisen maisemaratkaisun, vaikka Halonen ei luonteeltaan ollut samanlaisen draamaattisuuteen taipuva kuin ikätömiä (v. 1891). Turun taideyhdistys osti tämän teoksen Suomen taiteilijain näyttelystä Ateneumista v. 1899. Tämäkin on merkittävää, sillä yleisenä tapana oli ollut ja on vieläkin, että hankinnat suoritetaan paikallisia näyttelyitä tai suoraan taiteilijalta. Teoksen hinta oli 1 000 mk ja taiteilija sai

luvan luovuttaa teos seuraavana vuonna järjestettävään yleiseen kansainväliseen näyttelyyn Pariisiin. Ensimmäinen Halosen teos ostettiin Taideyhdistyksen kokoelmiin vuonna 1896, Iltatunnelma, Taideyhdistyksen toimittua vasta viisi vuotta. Tällä hetkellä on Pekka Halosen maisemia Taideyhdistyksellä seitsemän. Ostoksiin varatun määrärahan pienenuden vuoksi sattui Taideyhdistykselle valittava epäonni vuonna 1908, kun se ei voinut hankkia kokoelmiinsa Halosen pääteosta Työhön lähtö, vaikka ostoslautakunta hyvin tajusi teoksen merkityksen Halosen tuotannossa. Teos joutui sittemmin Vaasaan Hedmanin kokoelmiin.

Paitsi ostamalla on Turun taideyhdistys saanut kokoelmiensa täydennystä lahjoituksin. Gallen-Kallan ja Halosen teosten joukossa on myös näistä. Turussa on yksityisissä kokoelmissa ja kodeissa molempien mestareiden teoksia, mutta tämän kirjoituksen puitteissa ja tässä yhteydessä ei niistä tule puhe. Voisi kuitenkin olla mielenkiintoista selvittää kokonaisuudessaan Gallen-Kallan ja Halosen teosten sijoittuminen Turkuun. Ehkä joku sen joskus tekee. (kuvat kirjoittajan)

Ennenkuin esitelmäsarja Akatemiatalosta ja sen juhlaisista loppuu, on syytä kosketella myös sitä soitinta, joka on ollut täällä noin 123 vuodenaikaa. Tarkoitetaan urkuja, jotka sijaitsevat salin lehterillä.

Eräät seikat viittaavat siihen, että urut on rakentanut Carl Torenberg. Myöhemmin niitä on korjannut Gustaf Andersson. Carl Torenberg ei tosin ollut Suomen ensimmäinen urkujenrakentaja, mutta hän oli ensimmäinen, joka toimi ainoastaan soittimenrakentajana ja -korjaajana. Hän oli syntynyt vuonna 1743 Porissa. Jo nuorena poikana hän lähti ulkomaille oppiakseen urkujenrakentajan ammatin. Hänen oppiaikansa alkoi Ruotsissa, missä hän oli 6 vuotta. Sen jälkeen hän toimi Italiassa, Espanjassa ja Hollannissa. Loppa Afrikan Kultarannikolla hän työskenteli kolmen vuoden ajan. Pisimmän ajan, yhteensä 25 vuotta, Torenberg toimi Hollannissa, missä meni naimisiinkin. Todennäköisesti hän ulkomailla sekä rakensi uusia urkuja että korjasi vanhoja.

Vuonna 1793 Torenberg palasi synnyinmaahansa ja asettui asumaan Turkuun. Hänen poikansa, Johannes Torenberg, oli saanut musiikkikoulutuksen ja hänestä tuli Turun Tuomiokirkon urkuri ja Turun Akatemian musiikkipopettaja. Mainittakoon myös, että Carl Torenberg'in tytär, Catharina Margaretha Torenberg, oli Suomen ensimmäinen naisviolisti.

son han kort efter sin ankost till Åbo av akademins konsistorium erbetet tillstånd att förvara instrumentet, som han kallade Orchester mechanique, i akademins lokaliteter och på detta utföra musik på offentliga konserter. (Konsistorieprotokoll 10/9 1793). Instrumentet trakterades dock knappast offentligt av Carl Torenberg, men väl av sonen, Johannes Torenberg, som samma år blev organist i Domkyrkan och följande år akademins musikdirektör.

Av en annons år 1805 får man en föreställning om huru tekniskt sinnrikt eller åtminstone invecklat instrumentet var. Man får läsa där, att instrumentet har "förorsakat uppfinnaren mycken nöda och kostnad" och att det är "sammansatt av alla i en stor orkester 'nu mest brukliga Instrumenter' sss exempelvis två pukor och fältrummar, en stor trumma, tallrikar och triangel, att det kan framkalla karakteristiskt och historiskt musik, efterapa regn, åska, kanon- och muskötssalvor m.m. (Å. T. 9/10 och 12/10 1805). Kompletterande uppgifter ges i en annons år 1813, nästan ett år efter instrumentkonstruktörens död. Annonsen förtjänar att citeras som ett kuriosum:

"Till salu finnes: Stort Musikaliskt Instrument, Orchestre Mekanique kalladt, hwarpå flere Concerter blivut uppförde, innehållande: 1:mo alla partier eller stämmor som behöfvas till en Orchester eller Con-

Man vet inte mycket om den effekt instrumentet gjorde, då det år 1793 presenterades för publiken i Åbo. Den musik, som då utfördes var enligt ett brev från Porthan till Calonius behåttad "med en god dosis Charlatanerie" men just därför publikdragen. Porthan ansåg, att de stycken, som hörde till programmet, dock förtjänade att höras en gång, "viissa stycken vill flere gånger." (Porthan brev till Calonius; SLS I, s. 14). Inte heller de tre konserter, som Johannes Torenberg gav på hösten 1805, värdesattes i tidingarna. Av annonserna att döma hade konserterna också då samlat talrika åhörare. Sålunda hade man för de två senare konserterna vidtagit åtgärder för att undvika trängsel. (Å. T. 9/10, 12/10, 26/10 och 9/11 1805). Vid den tredje konserten framfördes bl.a. variationer över den finska folkvisan "Äck minun rakas Lindusen" där urtoljen först gånge en finsk folkvisa blev föremål för musikalisk bearbetning. W. Lagus påstår i sin bok om Musikaliska sällskapet, att instrumentets verkan var så avskräckande, att en tidingensredaktör efter en av dessa konserter offentligen uttryckte förhoppningen om att konserterna måtte bli den sista. (Lagus: Musikaliska sällskapet i Åbo 1790—1890, not 25).

Otvivelaktigt var instrumentet synnerligen finessrikt. Avsikten med en så brokig samling kombinationer var tydligen att kunna frambringa det slag av programmusik, som vid den tiden på sina håll varmt uppskattades och odlades, en musik, som så troget som möjligt skulle härmia krigets dunder, åskans dån, farsens brus, bäckens sorl, fåglars kvitter och dylikt. Den som kunde efterapa allt sådant, blev vanligen vida berömd. Tydligen hade det stora instrumentet efter Carl Torenbergs död 1812 överlåtits till en av hans döttrar, som var gift med akademins dansmästare Cederwall. Huruvida instrumentet såldes, efter det ovan citerade annons hade ingått i tidingarna år 1813, har inte kunnat utredas. Om instrumentets senare öden har jag inte heller sett några uppgifter. Möjligen blev det lägnaras rov i den stora branden 1827.

Akatemiatalon urkuja ei ole varustettu nimekinnällä. Kun noin 13 vuotta sitten innostuin asiaan ja rupesin tutkimaan niiden historiaa, oli lähtökohdina pieni tieto L. H. West'in vuonna 1892 ilmestyneessä kirjassa, jonka nimi on "Käsikirja soitannosta ja soitokoneista erittäin urkujen hoidosta, viirtämisestä ja tarkastamisesta". Tämän tiedon mukaan urut ovat "luultavasti" Torenbergin rakentamat. Tutkiesiäni lähemmin Carl Torenberg'in 1812 tapahtuneen kuoleman jälkeen tehtyä perunkirjoituspöytäkirjaa huomaan, että hän jätti jälkeensä muun muassa viulun, pienemmän sitran sekä keskeneräiset urut. Nämä soittimet myytiin huutokaupalla toukokuussa 1813. Koska huutokaupanjärjestyksellä siinä vuodelta ovat kadoksissa, on nyt mahdollista tietää, mihin nämä keskeneräiset urut joutu-

ivat. On mahdollista, että Torenberg oli suunnitellut urkuja Akatemiatalon juhlasaliin. Urut sopeutuvat mainiosti siihen tyliin, johon salin ovet ja katederi on valmistettu.

Ju vuonna 1811 akademian konsistorio antoi eräille professorille tehtäväksi valvua uuteen juhlasaliin asettavien soittimien hoidon. Pöytäkirjan sananvalinnasta saa sellaisen käsityksen, että ensi kadessa tarkoitettiin urkuja. Siinä nimittäin käytetään sanaa "uppställas". Luonnollista olisi ollut, että akatemia olisi tilannut Torenberg'ilta urut uuteen saliin. Torenberg asui Turussa ja hänen poikansa Johannes Torenberg oli vuodesta 1794 vuoteen 1809, jolloin hän kuoli, ollut akatemian palveluksessa. Ei kuitenkaan tiedetä, tehtiinkö sellainen tilaus vai alkoiiko Torenberg oma-aloitteisesti urkujen rakentamista.

Voidaan otaksua, että Torenberg'in keskeneräiset urut, jotka 1813 myytiin huutokaupalla, myöhemmin myytiin ruotsalaiselle urkujenrakentajalle Gustaf Andersson'ille, joka vuodesta 1838 vuoteen 1842 teki uudet urut Turun Tuomiokirkkoon niiden tilalle, jotka palossa 1827 olivat tuhoutuneet.

Mikäli olen voinut huomata, mainittu Akatemiatalon juhlasaliin urut ensimmäisen kerran tuomiokapitulin kokouksen pöytäkirjassa vuonna 1842. Silloin Gustaf Andersson anoi 300:n hopearuplan lainaa niistä rahastoista, joita tuomiokapituli hallitsi. Lainan vakuudeksi hän lupasi akatemiasalin lehterille sijoitetun n.s. "kabinetti-urut", joiden arvo valtionarkkitehti Pehr Johan Gyllch'in mukaan oli 400 hopearuplaa. Laina myönnettiin. Jollei sitä vuoden kuluessa olisi maksettu, tulisivat pantiksi jätetyt urut tuomiokapitulin omaisuudeksi. Asiaa kävi niin kuin Andersson luultavasti oli laskelmoinut. Vuoden päästä Andersson nimittiä ilmoitti tuomiokapitulille, ettei hän voi maksaa lainaa ja että hän sen takia luovuttaa urut tuomiokapitulille. Olisi ollut luonnollista, että tuomiokapituli tyydytyksellä olisi ottanut urut vastaan.

Salissa pidettiin usein kirkollisia kokouksia, joiden yhteydessä myös laulettiin virsiä. Voimme kuitenkin todeta, että tuomiokapituli päätti ilmoittaa urut myytäväksi. Tuomiokapitulin jäsenet tuskin olivat epätietoisia siitä, etteikö urkuja olisi tarvittu. Samana päivänä, kun päätös urkujen myymisestä tehtiin, päätti nimittäin tuomiokapituli maksaa 18 hopearuplaa Gustaf Andersson'ille siitä, että urkuja oli käytetty sekä pappienkokouksessa että muissa tilaisuuksissa.

Ilmoituksessa tehtiin selkoa urkujen äänikeroista ja urkujen ulkomuodosta. Määrätyn ajan kuluessa hyväksyttävää tarjouksia ei tehty. Tämän johdosta tuomiokapituli päätti ottaa 300 hopearuplaa korkoineen kinnnaisiin säästörähistä ja näin tuli kinnnaasi urkujen omistajaksi. Kun kinnnaasi vuonna 1872 tuli Turun ruotsalainen klassillinen lyseo, tämä uusi koulu sai periä kinnnaasi omaisuudelta, mutta urut eivät kuitenkaan nykyään ole mukana tämän koulun inventaarioluettelossa.

Tuomiokapitulin pöytäkirjoissa sanotaan, että Gustaf Andersson on omistanut nämä urut, mutta siinä ei sanota, että hän olisi myös ne rakentanut.

Urkujen alkuperäiset äänikerrat olivat hiukan toisenlaiset kuin nykyiset. Esimerkiksi 2-jalkainen Waldfloite-äänin on jälkepäin otettu pois ja sen tilalle asettui 8-jalkaiset pillit, jotka varmastikaan eivät ole saman rakentajan työtä kuin muut pillit. On myös helppoa todeta, ettei pari muutakaan äänikertaa ole alkuperäisiä.

Urkuihin kuuluu yksi sormio eli manuaali ja jalkio. Voidaan helposti havaita, että jalkio on rakennettu myöhemmin kuin sormio ja urkujen kaappi. Aikaisemmin mainittu sana malehti-ilmoituksessa annettu selostus urusta sopii täsmällisen urkujen nykytilaan. Tämä todistaa, että muutokset on tehty jo ennenkuin Andersson 1843 luovutti urut tuomiokapitulille. On siis mahdollista, että Andersson oli osastun ja tehnyt valmiiksi ne keskeneräiset urut, jotka Carl Torenberg oli jättänyt jälkeensä.

Hyvin mielenkiintoista on myös urkujen ulkopuoli. Mahoningvärinen ja lavakaappi kullattuine ornamenteineen muistuttaa salin katederia ja ovia. Pyörökaari on vallitsevana sekä salin katon holviassa että sen ovissa ja katederissa, kun taas urkujen välireuna on kolmikulmainen ja muistuttaa siinä suhteissa näitä isoja päätykolmioita, jotka korostavat talon molempia pääfasadeja.

Urkuja käytettiin kauan muun muassa kirkolliskokouksissa mutta ne menivät epäkuuntoon suunnilleen ensimmäisen maailmansodan aikana. Vuonna 1953 ne kunnostettiin alustavasti. Varat tähän korjaukseen antoivat tuomiokapituli, ruotsalainen klassillinen lyseo ja Åbo Akademi. Sen jälkeen urkuja on silloin tällöin käytetty erilaisissa tilaisuuksissa.

Tämä vuonna on Wiipurin rahasto myöntänyt varat urkujen täydelliseen korjaukseen. Kangasalan Urkutehdas Oy. on luuvannut lähiaikoina suorittaa nämä työt.

Jos yllä tehty otaksuma urkujen alkuperästä ja vaiheista joskus voidaan todistaa oikeaksi, on meillä Carl Torenberg'in aloittamat ja Gustaf Andersson'in valmiiksi tekemät urut kiivenheton matkan päässä Tuomiokirkosta, jonka urkujen historiassa muilemmilla on oma osuutensa, edellisiä la korjaajana, jälkimmäisellä rakentajana.

Prof. JOHAN ROSAS:

AKATEMIATALON URUT

Moderni luonnonsuojelu on osa sosiaalisen mielen ohjaamaa ihmisen suojelua. Käsymys on ihmisen elämän ympäristöstä. Sen arvoa voidaan puolustaa samoin perustein kuin talon maalausta, pensasaidan istuttamista tai ruusun ostamista syntymäpäivänä. Sopusointu elämisen ja suomalaisen luonnon välillä nojaa yhtä hyvin kalevalaiseen luonnorromantikkaan kuin mielenterveys-tutkimusten tuloksiin. Tämän suhteen erilaisia symboliina voidaan nähdä tuntureja vaeltavaa koulupoika, yksinäinen onkija Kolkanniemiä, Vespään nuorisoleiri, Marielundin vanhustenkoti tai aluesuunnittelutoimikunnan metinintö saariston käytöstä turkulaisten luonnonkaipujen tyydyttämiseksi. — P. K.

Kotimaassa Carl Torenberg pääasiassa itsi suoritti korjauksia. Muun muassa hän korjasi Turun Tuomiokirkon, Sauvon kirkon ja Porin kirkon urkuja. Varsin perusteelliset olivat Sauvon kirkon urkujen korjaustyöt. Nämä urut olivat käytössä vuoteen 1896, jolloin ne lahjoitettiin Turun kaupungin historialliselle museolle. Ne sijoitettiin Turun linnkaan, mutta ne tuhoutuivat toisen maailmansodan aikana pommitusten aiheuttamassa tulipalossa.

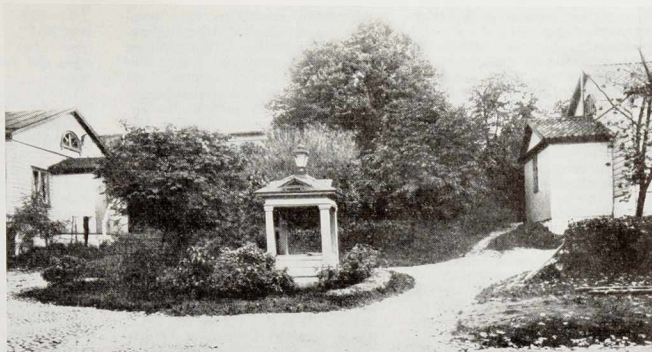
Carl Torenbergin bygde också andra instrument än orglar. Efter överflyttningen till Åbo år 1793 annonserade han, att han tillverkade fortepiano och klaver "af hvarjehanda egen slag och sammansättningar". (Å. T. 9/9-93). Ett av hans instrument var särdeles kuriöst. Han hade troligen byggt instrumentet i Holland, efter-

certmusik. — 2:o ett Klockspel af 42 st. fina Metallklockor. — 3:o alla Instrumenter som behöfvas till Turkiska eller Fältmusikens, såsom stora och lilla Trumman, Bäcknar och blåsinstrumenter. — 4:o Mans-och Fruntimmers stämman med åtskillige Fälgstämmer. — 5:o Maskin till Åskdunder, hagel och regn. — 6:o Maskin till kanonskott. — 7:o Maskin till handgewär, plutonsvis, hela salwor och enkla skott. — 8:o Fälttrummor m.m." Därefter uppräknas alla orgelstämmer, som instrumentet innehöll. Slutet av annonsen lyder: "Byggnaden är 12 Fot lång, 10 f. hög och 6 fot bred med 2:ne Clacer och en fri Pedal, allt inrättadt till Diminuendo & Crescendo, och kan bäst passas till ett Kyrko-Orgelwerk. Om priset m.m. kan corresponderas med Åkad. Dansmästaren Å. Cederwall i Åbo. (Å. A. T. 3/6-13).

Turku-seura etsii jäsenkirjuria

Toimi on palkkiollinen sisältäen jäsenmaksujen perimisen sekä jäsenkortiston hoidon. Asiasta kiinnostuneita kehoitetaan ottamaan yhteys toiminnanjohtaja Laurilaan puhelin 88 041.

Piispankatu 8:n
pihanäkymä,
keskellä kaunis
kaivo.

TURUN VESIHUOLLOSTA ENNEN VESIJOHTOA

Moni vanha turkulainen muistanee aikoja, jolloin kaupungissamme ei vielä ollut vesijohtoa, aikoja, jolloin vesihuoltomme ei ollut kollektivinen käsite vaan ruokakuntien yksityinen problema. Vesi ei ole ainoastaan tärkein elintarvikkeemme vaan myös "voiteista parahin", joka toisinaan tuntuu olevan luonnon auliisti antama runsaudenlahja, joskus taas kirjaimellisesti katsottuna taivaan niukalti suomaa mannaa. Koko olemassaolonsa aikana on veden löytäminen ravinnon hankinnan ohella ollut ihmiskunnan suurin pulma. Siksi meitä kiinnostaa Kemiallisen ja siementarkastuslaitoksen vanhojen todistusjäljennösten avulla koet-
taa selvittää miten isämme ja isiemme isät ratkaisivat tämän pulman.

Että veden hankinta tosiaan oli pulma muistaa tämän kirjoittajakin lapsuusajaltaan, jolloin vain osassa kaupunkia oli vesijohto. Hän sattui näet kuulemaan aikuisten väittelyjä vedenhankkimisongelmista. Lapsen

utelaisuudella tuli siitä syystä kurtisteltua kodin ympäristön kaivoihin, niiden hämäräperäiseen, tummaan vedenpintaan tai tyhjiin kuiluun. Joka talossa ei ollut omaa kaivoa. Kaikkien tontilta myöskään ei löytynyt "vesi-

suonta". Yleisin maanpäällinen kaivonsuoja oli kartiomainen pienekö kaivokatos, joka toisinaan koristeelliseksi maalattuna oli aivan kuin pihan vartiosotilas. Kaivojen vuoraus oli rakennettu joko suurista kivistä tai hir-

sistä. Nykypäivän silmillä katsottuna riittäisi yksinomaan tämä seikka kaivon hylkäämistuomioon. Mutta isillämme ei ollut käytettävissään se-
menttirenkaita. Talojen asukkaat, niin omistajat kuin vuokralaisetkin pitivät täydellä syllä hyvää kaivoa todellise-
na aarteena ja hyvillä kaivoilla oli-
kin laajalti levinnyt maine.

Ne, joilla ei ollut omaa vedenot-
topaikkaa, saivat ruokavetensä yleisistä kaivoista. 1880-luvulla näitä todistusjäljennösten mukaan oli ainakin 10. Emme aivan tarkkaan tunne kaikkien sijaintia, koska katunumeroa yleensä ei mainittu tutkimustodistuksessa. Kaivojen nimet kiinnostavat meitä kuitenkin muinaisella turkulais-
tyylillään.

Kreivin kaivo Uudenmaan tulissa
Wächterin uusi kaivo
Kaivo Uudenmaankadulla Tähtitor-
nin rappujen lähellä

Kaivo Vähäbrahenkadulla lähellä
rautatieä

Kehruuhuoneen kaivo Linnankadul-
la

Höyrylaivasataman kaivo
Knorringin kaivo It. Pitkädellä
Vähäheikkilän kaivo It. Pitkädellä

Kriegerin kaivo
Kaivo Iso Hämeenkadulla

Kaksi viimeksi mainittua eivät "antaneet" vettä tutkimustilaisuu-
tessa oli ilmeisesti kuiva. Ja kahdessa oli vesi kelvotonta. Voinne kuitenkin epäillä, että yleisiä kaivoja oli useampiakin. Siihen viittaavat esim. nimet Tervatorin-, Hevostorin ja Onnettomuusmäenkaivo. Tässä yhteydessä on mielenkiintoista todeta, että k.o. yleisten kaivojen vesi 1902 mennessä analysoitiin korkeintaan vain viisi kertaa, vaikka voineekin olettaa, että eräät kaivot poistettiin käytöstä.

Eräät kaupunkilaiset eivät olleet tyytyväisiä omistamansa kaivon veden laatuun. Siksi kävi joskus niin, että juomavesi haettiin yleisestä kaivosta ja muu ruokavesi kotikaivosta. Kaikkien tiesivät, että eräissä yleisissä kaivoissa oli erinomaista vettä. Sellaisia olivat mm. porakaivo nykyisessä Mikaelinkirkon lähellä sijaitsevassa puistossa ns. pumppulähdessä. Kaskenkaivo Kaskenkadun päässä sekä Kaar-
ningonkaivo kaupungin ulkopuolella. Meidän arvostelulla pumppulähteen vesi oli liian suolapitoista ja Kasken-
vesi rajatapaus. Vain Kaarningon vesi oli ensiluokkaista. Sitä myytiinkin julkisesti torilla. Kaskenkaivo suurine kaivokatoksineen oli paikallaan vielä 1930-luvulla eräänlaisena kaivokauden muistona.

Pitkinä poutakausina osa kaivoista kuivui ja veden käyttäjien oli mentävä vesijonoon yleisten kaivojen ääreen. Näitten lähellä asuvat eivät kuitenkaan katsooneet suopein silmin, että heidän vettänsä "varastettiin". Tästä syystä talousvesi joskus oli haettava hyvinkin kaukaa. Ilmeisesti jokivettä käytettiin pesuun tai oikeastaan joenrantaa pesupaikkana. Niinpä joessa vielä melko hiljattain oli pesulauttoja. Todistusjäljennöksistä löytyy lukuisia jokivesianalyyskejä. Yhdymme ehkä silloisiin lausuntoihin, että jokivesi oli suhteellisen hyvää,

varsinkin ajatellessamme nykypäivien jokivettä.

Ehkä poutakaudet myötävaikuttivat siihen, että vesijohtoa suunniteltaessa huomioitiin myös jokiveden mahdollista puhdistusta. Laitoksen ensimmäinen esimies ins. Ernst Löthner laati v. 1890 piirustuksenkin puhdistamoa varten. Piirustus on vielä tallella. Puhdistusaineena olisi ollut rautajauhe. Kuitenkin Löthner jo toisena täällä olonsa vuotena (1883) ehdotti vesijohdon rakentamista todettuaan kaivovesien huonon laadun. Tämä johtui hänen mielestään kaupungin alkeellisesti viemäriverkostosta. Sana Vesi-
johtolautakunta esiintyy ensimmäisen kerran todistusjäljennöksissä 22.5. 1886. Se oli lähettänyt tutkittavaksi kolme vesinäytettä, yhden Lausteelta ja kaksi Kaarningolta, jonne sittemmin rakennettiin Turun ensimmäinen vesilaitos. Kaarningon vesi oli silloin niinkuin vieläkin erinomais-
ta.

Vesitutkimukset Kemiallisen ja siementarkastuslaitoksen aikaisemmilta toimintavuosilta (1882—1902) eivät tietenkään olleet niin monipuolisia kuin nykyään, julkaisutapakin oli toinen. Jos kuitenkin huomioimme yksinomaan kloridi- eli ruokasuolapitoisuuden olisi n. 60 % näytteiden edustamista kaivoista ollut hyljättävä. Tämä luku ei suinkaan ole kovin korkea jos vertaamme sitä Turun seudun tämän päivän kaivovesien suolapitoisuuteen. Laitoksen esimiehet olivat, sen alkuvuosisa ehkä lukuunottamatta tietoisia siitä, että suola ainakin osaksi oli kotoisin entisestä merenpohjasta, jolle Turku on rakennettu. Lisäksi he kuitenkin olivat sitä mieltä, että suolamäärä lisäsi viemäriverkoston keino kunto sekä vuosikymmenien ja -satojen kuluessa kaivujen korotukseen käytetyt kiinteät rakennusjätteet. Korkein sallittu suolamäärä oli nykyistä kaksi kertaa korkeampi. Mutta myös muut seikat kuin runsas suola saat-

Vanha kaivorakennelma Piispankatu 17:ssä.

Tätä tyylää olivat
useimmat turkulaisetkin
kaivokatokset.

toivat myötävaikuttaa hylkäämistuomioon, esim. korkea hapenkulutus ja aistinvaraiset havainnot. Vielä pari vuotta sitten oli laitoksen hallussa alkeellinen mikroskoopi, jolla Löthner rutki vesinäytteitä. Todistuksissaan hän kirjoitti "Mikroskoopin alla todettiin näytessä lukuisia erilaisia eläinmuotoja, kasvien jätteitä ja bakteereja". Emme tiedä miten hän teki bakteerit näkyviksi, koska laitoksen sen aikaisia työohjeita ei ole tallella.

Voinee ihmetellä, miksi yllämainituissa olosuhteissa vesii ei tutkittu useammin. Niinkuin jo mainittiin ei edes yleisten kaivojen vesii analysoitu kuin ani harvoin ja ilmeisesti vain erikoisolosuhteissa pouta- ja sadekausina sekä tautiepidemioiden riehussa kaupungissamme. Onkin tunnettua, että muinaisessa Turussa esiintyi erilaisia tautia hyvin runsaasti. Ainakin laitoksen todistusjäljennöksiä tarkeltaessa tuntuu siltä kuin Turveydenhoitolautakunta kaivojen osalta olisi laiminlyönyt tehtävänsä. Runsaammin yksityiset käyttivät tutkimusmahdollisuuksia hyväkseen, vaikka heidänkin kohdalta on todettava, että näytteitä tuli enemmän sade-pouta-kausina. Vain kerran käy ilmi, että viranomaiset kehoittivat yksityisiä kaivonnomistajia tutkittamaan omistamansa kaivon veden. Se tapahtui 30. 11. 1891. Syytä ei mainita. Raportissa sanotaan vain, että analysoitiin 30 vesinäytettä, jotka kaikki oli otettu eri kaivoista 6:ssa kaupunginosassa ja että valtaosa oli huonoa vettä. Ehkä laitos kuitenkin tiesi velvollisuutensa, koska se kesäkuussa 1894 ilmoitti Turveydenhoitolautakunnalle, että oli pantu alulle tutkimussarja, joka tulisi käsittelemään kuukausittaisia tutkimuksia kahden viikon välein kaivon vedestä. Tästä sarjasta ei löydy suurtakaan jälkeä, mikäli tuloksia yleensä on vietäkään kirjoitettiin.

Näyttää siltä kuin kiinnostus vesitutkimuksiin vuosisadan vaihteessa olisi ollut hyvin pieni ja itse tutkimukset ovat vaillinaisia. Johtui

Veden tutkimusta nykyisin. Kuvas-
samme suolan mittaus.

ko tämä mahdollisesti siitä, että viemärverkostoa oli parannettu tai siitä, että oltiin jo tietoisia ajankohdasta, jolloin vesijohto valmistui. Tämä tapahtui v. 1903 ja siitä lähtien turkulaiset saivatkin hyvää Kaarningon vettä. Ennen pitkää pohjavesivarastot kuitenkin osoittautuivat riittämättömiksi ja niin oli turkulaisten toistamiseen turvaututtava Aurajokeen, jonka ääreen rakennetun vesilaitoksen ensimmäinen vaihe otettiin käyttöön 1923.

83-vuotisen olemassaolonsa aikana Turun Kemiallisessa ja siementarkastuslaitoksessa on tutkittu lukuisia vesinäytteitä. Nykyään vesinäytteet tuodaan Turun seudun maaseudulta, läheltä ja kaukaa. Kun vertaamme nykyajan kaivovesiä menneiden aikojen näytteisiin, toteamme, että korkea näylapitoisuus edelleenkin on suurin veden pilaaaja. Sementtirenkaat, jotka

monessa suhteessa antavat mahdollisuuden hyvän kaivon rakentamiseen, eivät kykene estämään suolan tuloa kaivon. Yhä suuremmissa määrässä on ruvettu tekemään kallioorakaivoja jotta vältyttäisiin koskeuksesta entiseen merenpohjaan. Valitettavasti ei näinkään aina vältytä suolalta. Kallion repeytymiä pitkin hakeutuu merivesi rannikolta jopa penikulmien päähän mantereelle.

Kemiallinen ja siementarkastuslaitos sijaitsee nykyään n:o 28:ssä Hämeenkadun varrella. Siirtyttyään uudelle omistajalle Viljauuspalvelu Oy:lle laitoksella on entistä suuremmat mahdollisuudet suorittaa vesitutkimuksia.

U. S.

TURKU-SEURA - ÅBO-SAMFUNDET r.y.

Puheenjohtaja - Ordforande
Olli Kestila, Humalistonk. 3 B

Varapuheenjohtaja -
Viceordforande
Eero Numerla, Yliopistonk. 29 c
puh. - tel. 18040

Viceordforande och svenskspråkig
sekreterare - Varapuheenjohtaja ja
ruotsinkielinen sihteeri

Carl Jacob Gardberg, Ture-
vägen 3 A
tel. - puh. 10852

Toiminnanjohtaja - Ombudsman
Juhani Laurila, Ruissalo 85
puh. - tel. 88041
Postisiirtotili - Postgiro Tu 32300

Liity jäseneksi Turku-seuraan
Bliv medlem i Åbo-samfundet

Kotikaupunkimme ja maakun-
tamme maisemanhoito ja luon-
nonsuojelu eivät ole minkään tie-
tyä laitoksen tai elimen yksin-
vastuulla. Luonnonsuojelun ra-
paehtoiseen organisaatioon kuu-
luvat henkilötkin ovat lähinnä
merkityksellisiä vain siinä sub-
teessa, missä he voivat vaikuttaa
yleiseen mielipiteeseen. Avainase-
massa on ylioppilas, joka ärsyttää
muuta keskustelemaan asiasta, ru-
noilija, joka osaa ylistää maakun-
nan kauneutta, yleisönuoraston
kirjoittaja, joka puubaa näkötor-
nia, rauhallinen kunnallismies,
joka osaa tasoitella eri mielipi-
teitä siten, että saadaan edes jo-
takin aikaan. Varsinais-Suomen
luonnonsuojelun tulevaisuuden
merkkimies on se, joka saa di-
kuan suuren saaristolaitteen luon-
non säilymisen kokematomuu-
den ulkolaisen ja kotimaisen ra-
han kovassa paineessa, jotta seu-
raavallakin varsinais-suomalais-
polvella olisi rippeet jäljellä siitä
luonnonrauhasta, jolle me emme
vielä osaa antaa kyllin arvoa.

Kadun miehelle, turkulaiselle,
jää mahdollisuus istuttaa tammi,
Varsinais-Suomen puu, joka vielä
v. 2365 levittää raibnaisia oksi-
aan tivaalle kertoen silloisille
ihmisille muinaissuomalaisista,
jotka käsittivät, etteivät edusta
viimeistä sukupolvea tässä ma-
kunnassa. — P. K.

TURUN SIBELIUSMUSEO

Suuren säveltäjämestarimme Jean Sibeliusen syntymästä tuli ku-
luneeksi joulukuun 8. päivänä sata vuotta. Sopivampaa ajankohtaa
olisi tuskin voinut ajatella Turun kaupunginvaltuuston syyskuun 27.
päivänä tekemälle päätökselle osallistumisesta Sibeliusmuseon raken-
nuskustannuksiin, mikä merkitsee käytännössä rakennustöiden alka-
mistä ensi vuonna Piispankatu 15—17:ssä nykyisen museorakennuk-
sen ja Åbo Akademin valtiotieteellisen tiedekunnan rakennuksen vä-
liin jäävällä alueella.

Jean Sibeliusen kerrotaan seuranneen suurella mielen-
kiinnolla ja lämmöllä Åbo Akademin musiikkihistorial-
listen kokoelmien karttumista, olivathan museojatusten
innostuttamat vapaahera Axel Carpelan sekä museon en-
simmäinen intendentti professori Otto Andersson sävel-
tämäestarin henkilökohtaisia ystäviä. Niinpä Sibelius kir-
joittakin tammikuun 16. päivänä 1939 päiväämässään kir-
jeessä: "Med ströta nöje samtycker jag till, att de mu-
sikhistoriska samlingsarna vid Åbo Akademi skola bära nam-
net Sibelius-Museum. Det är en stor ära och glädje för
mig att bifalla. (Mielihyvin suostun siihen, että Åbo Aka-
demin musiikkihistorialliset kokoelmat kantavat nimeä Si-
belius-Museo. Minulla on suuri kunnia ja ilo myöntä-
tähän pyyntöön)."

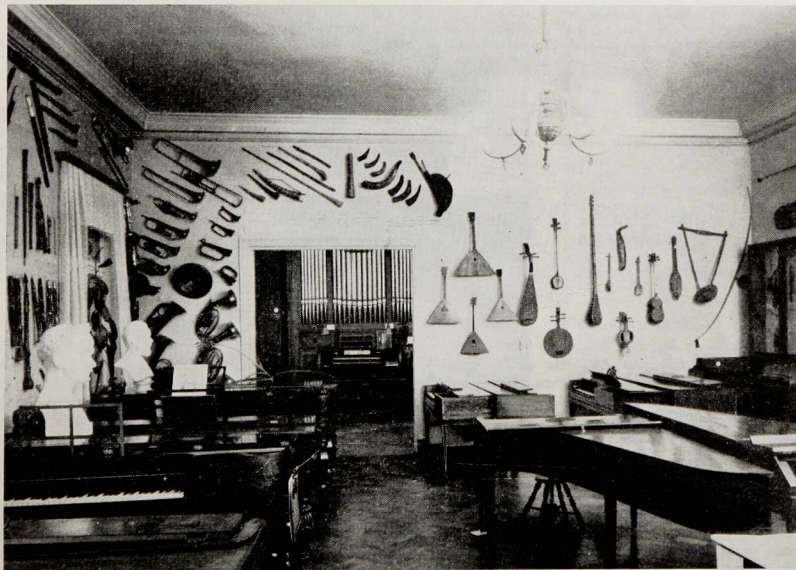
Sibelius-kokoelmat ovat vain osa Åbo Akademin mu-
siikkihistoriallisista kokoelmista. Musiikkikirjasto koostuu
orkestriteoksia, lauluja ja säestyksiä sekä piano- ja kuo-
rosävellyksiä käsittävästä musiikkikokoelmasta, leikkeitä,
kuvia ja äänilevyjä käsittävästä arkistosta sekä musiik-
kitiedettä ja kansanrunouden tutkimusta koskettelevasta
kirjastosta. Vuonna 1928 perustettuun soitinkokoelmaan
kuului historiallisesti arvokkaita soittimia samoin kuin
laaja kokoelma alkukantaisen kansojen instrumentteja.

Varsinaiseen Sibelius-kokoelmaan, joka käsittää maailman
suurimman määrän mestarin käsikirjoituksia, kuuluu painet-
tuja sävellyksiä, tauluja, kuvia, veistoksia, plaketteja, ohjel-
mia, leikkeitä jne. Alkuperäisiä käsikirjoituksia on museon
hallussa 26 kpl. Sibelius itse on lahjoittanut museolle toh-

torinpuvun, jota hän kantoi tullessaan vihityksi Yalen yliopiston kunniatohtoriksi vuonna 1914 sekä kuudennen sinfonian käsikirjoituksen. Axel Carpelanin museolle jälkisaadoksessaan lahjoittama kokoelma käsittää lähes kaikki Sibeliuksen sävellysten ensimmäiset painokset omistuskirjoituksilla varustettuina. 70 kapselia käsittävään Sibelius-arkistoon on mahduttu satoja kuvia ja tuhansia lehtileikkeitä. Valokuvat, säveltäjälle kuulunut henkilökohtainen omaisuus kuten esim. sikaarit ja kirjeet antavat kokoelmille Sibeliuksen persoonaa korostavan lisävärin.

Nykyisen Piispankatu 15:ssä sijaitsevan museon reitsemän huonetta ovat museotarkoituksiin sopimattomia minkä lisäksi arvokkaat kokoelmat ovat tulelle alttiina vanhassa puurakennuksessa. Kun ulkopuolinen lahjoittaja, Turun kaupunginvaltuuston syyskuussa tekemä päätös sekä Åbo Akademin Säätiön tonttilahjoitus ovat mahdollistaneet rakennussuunnitelman toteuttamisen, päästäneen arkkitehti Woldemar Baackmanin suunnitteleman n. 7500 m²:n rakennuksen perustamistöitä suorittamaan jo alkavan vuoden puolella. Suunnitelmien mukaisesti eräänlaiseksi rakennuksen kesukseksi muodostuu Sibelius-sali, jota tullaan käyttämään konsertteihin, kuoroharjoituksiin, seminaareihin, esitelmiin jne. Salin ympärillä sijaitsevat museon näyttelytilat, josta osa saa päiväsaikaan valaistuksensa rakennuksen keskellä sijaitsevan valopihan kautta. Arvokkaimmalle aineistolle on varattu suojatut säilytyspaikat rakennuksen kellarikerroksessa. Varsinaisen museon käyttöön on suunnitelmassa varattu noin 1000 m² ja Åbo Akademin taidehistoriallisen seminaarin käyttöön yli 300 m². Rakennuksen arvellaan valmistuvan vuoden 1967 kulussa.

Jubani Laurila

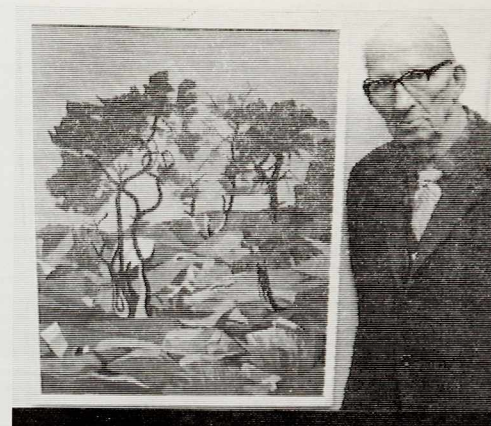
Sisäkuva nykyisestä Sibelius-museosta.

Det av stadsfullmäktige den 27. september fattade beslutet, varigenom medel för Sibeliusmuseets nybygge beviljades, inföll samma år, som hundraårsjubileet av vårt lands största tonsättare firas.

Sibelius-samlingarna, vilka ingå Åbo Akademi's musik-historiska samlingar, hava till en stor del uppkommit tack vare medverkan av Sibelius' bästa vänner, friherre Axel Carpelan och professor Otto Andersson och de originala manuskripternas samling är den största i hela världen för tillfället. Samlingarna innehålla nästan alla första upplagor av mästarens tryckta kompositioner, med dedikation. Sibelius själv har givit museet rätt att bära hans namn. Besökaren kan leva sig in i tonsättarens personlighet såväl genom sällsynta bilder, arkivmaterial, urklipp manuskript som hans personliga tillhörigheter, sådana som den av Sibelius själv åt museet donerade doktorsdräkten från Yale-universitetet, cigarer, brev o.dyl.

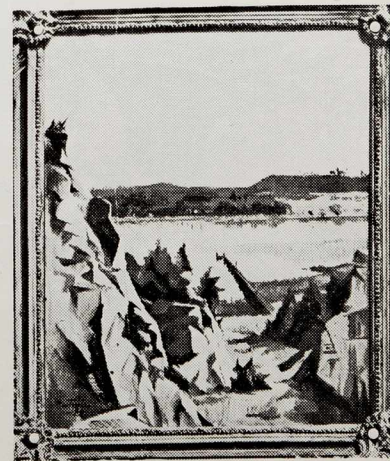
Ritningarna till den nya museibyggnaden har utförts av arkitekt Woldemar Baackman. Ett slags centrum i den planerade 7500 m²:s byggnad är Sibelius-salen, där man kan anordna t.ex. körövningar, konserter, seminarier, föreläsningar o.s.v. I de ljusa och moderna utställningsutrymmena komma de omfattande och värdefulla samlingarna till sin rätt. I källarvåningen finnas förvaringsställen för det allra värdefullaste materialet. Efter som planerna numera har fastställts, kommer vi här i Åbo sannolikt redan år 1967 att ha de rikliga och värdefulla musiksamlingarna uppbevarade i vackra och tidsenliga utrymmen.

Taiteilija Kalle Rautiainen ja hänen taulunsa, joka esittää kahla mäntyä hänen Askaisissa olevan kesämökkinsä läheisyydestä

KALLE RAUTIAINEN

ERKKI VUORI

Kalle Rautiainen: Vanha kalkkilouhos. Maalaus on Ateneumin kokoelmassa.

Mestari-maalareittemme Akseli Gallen-Kallelan ja Pekka Halosen taiteen muistelemisen vuotena mieli hakeutuu etsimään jotain omaan elinympäristöömme välittömästi liittyvää: vielä elävää turkulaisista kuvataiteen tekijämiestä. Haravointia ei tarvitse pitkään suorittaa. Vyökadun 14:stä, kauliasta omakotitalosta ja sen viehättävästä ateljeesta hänet löydämme, Kalle Rautiainen, Turun taiteilijakunnan grand old manin.

Kun Kalle Rautiainen v. 1913 asettui Turkuun, oli hän jo "valmis" taiteilija. Laatusana on pakko panna lainausmerkkeihin, sillä Rautiainenkin on sitä mieltä, ettei ihminen yleensänsä, saatikka taiteilija saa olla milloinkaan valmis. Olemme elämälle kuolleita siitä hetkestä, jolloin heittäydymme "valmiuteen".

Tampereella 76 vuotta sitten syntynyt ja niinkauan kun muistaa sivel-timin ja piirtimin työskennellyt Kalle Rautiainen muutti jo varhain Helsin-

kiin, suoritti siellä Ateneumissa taideopintonsa ja osallistui ensi kerran ns. Akatemian näyttelyyn jo v. 1912. Isänsä jäljeltä seuraren ja veljen työ-kumppanina tuli leipätyöksi koriste-maalaukseen, mutta sen ohessa luova ku-va-taiteen harrastus tähtäsi omaan sa-nottavaan. On aiheellista mainita, että nuori taiteilija oli aikoinaan mukana Helsingin Kallion kirkon ja yhdessä myöskin myöhemmin turkulaistuneen Nikolai Kaarion kanssa Kalvolan kirkon koristelutoissa ja että hänen fres-kojaan tavataan mm. Loimaan kirkos-sa. Tällaiset pieteetillä läpivietävät taiteilijatoimet sisältävät sisäisen kas-vamisen siementä — tällainen ajatus syntyy, kun ulkopuolinen tarkkailee sitä luonnonläheistä ja lämpöä sätei-levää taidetta, jota Kalle Rautiainen edustaa.

"Informalistisesta taiteesta en ole löytänyt mitään järkeä", lausui iäkäs taiteilija eräässä haastattelussa tänä syksynä. "Taide ei ole vitsi eikä is-kelmä, joka kerran kuultuna vanhe-nee. Taide elää ikuisesti."

On luonnollista, että Kalle Rauti-aisen tuotannosta tapaamme Turun-ku-via, mutta siitä löydettävä myös ai-helmia eteläisiltä mailta: Espanjasta, Italiasta, Ranskasta, Jugoslaviasta, Kreikasta, joihin maihin taiteilija teki 1950-luvulla useita matkoja. Varsi-nais-Suomen ja sen saariston luonnon-näkömät ja -tutkielmat ovat kuitenkin persoonallisimpia yhteyksiä hänen taiteellisessa välittäjäntyössään.

Rakentaminen aloitetaan perustuk-senteolla. Monet lapiolliset saattavat tuollin vöyrä takaisin montunpoh-jille, kunnes sitkeät yritykset vihdo-in onnistuvat ja voidaan pystyttää ns. kivijalka. Kalle Rautiainen taiteenra-kennuksen kivijalkana saaneemme pi-tää hänen monia vuosia kestänyttä Satava-kauttaan ennen viimeisiä soti-amme, ajanjaksoa, jolloin sisäsaariston luonnonkuvat ryntäsivät taiteilijan sielunmaisemaan vaativina ja antavi-na. Sodanjälkeinen viisivuotinen Lai-tilan-kausi toi mukanaan ne ainekset, joita vanhalla maalailukulttuurillamme on tarjottavanaan. Ennen ulkomaan-matkoja koki taiteilija vielä kolmena kesänä Korppoon saariston kallioran-nat ja ulkoluodot, kunnes vuoronsa sai yhä vieläkin jatkuva Askaisten-kausi. Muusta asutuksesta täysin eris-tyntynyt oma mökki Mynämäenlahden rannalla on taannut nuorekassieluile taiteentekijälle riittävän työskente-lyrauhan.

Rikkaan elämäntyön tuloksiin oli turkulaisilla viimeksi tilaisuus tutus-

tua tänä syksynä Turun Taiteilijaseu-ran näyttelysalissa Uudenmaank. 15:ssä. Helppoa oli havaita, että koti-kaupunkimme maalaustaitteen Nestor on jatkuvasti luomisvireinen. Teku-vassaan hän on päätyntä yksinkertai-suttuun, oleelliseen esilletuovaan luonnonkuvailuun. Vertailukohtana juohtuu väkisin mieleen Helene Scherfbeckin vastaava kehitys ihmis-kuvauksen alalla.

Kalle Rautiainen kerrottaessa ei so-vi jättää huomiotta hänen keskeistä asemaansa Turun kuvataiteilijoiden järjestötyössä. Vanhemman polven muistoissa olevan Sylvia-kahvilan pöy-dän ääressä lausuiivat taidemaalarit Kalle Rautiainen ja Aarne Ullappa vuoden 1924 keväänä Turun Taitei-lijaseuran syntysanat. Innostuneen keskustelun päätteeksi otettiin yhtes-siltoin jo Turun taiteilijoiden eturi-viin astuneeseen Weikko Puroon. Hän osoittautui yhtä innostuneeksi asiaan ja niin kutsui triumviri kau-pungin kuvataiteilijat koolle "Teatte-rifoijaan". Theodor Schalinin puhe-njohtolla seuran perustaminen neuvo-lettiin päätökseen asti ja puheenjoh-taja sai tehtäväkseen sääntöjen laati-misen. Hän lähti topteliaaniselle lin-jalle ja esitti saman vuoden syksyn

uudessa kokouksessa sääntöehdotuk-sen, jonka mukaan seuran tuli saada kuulua taiteilijoita kaikilta aloilta, jo-pa taiteenystäviltäkin. Tällaiset säännöt vahvistettiin ja seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin kirjalli-suksenprofessori ja runoilija V. A. Kos-kenniemi sekä sihteeriksi päätoimitta-ja ja runoilija Severi Nuormaa, joka pian valintansa jälkeen sai luovuttaa tehtävän kirjailija Konrad Lehtimäel-le.

Näinhan eivät ideaneksisijät olleet kaavailleet. He tarkoittivat kuvatai-teilijoiden ammattiyhdistyksen perusta-mista. Eivät he kuitenkaan katsoet tarpeelliseksi jättänyt uuden seuran jäsenyydestä, sillä Ilmari Kaijala, Ed-win Lyden, Emil Rautala, Kalle Rau-tiainen, Weikko Puro jne. havaitsivat, että seuran kokouksiin ilmaantui vain heikäläisiä, joten käytännössä oi-aistuu tuloksen kuitenkin jouduttu. Rautiainen oli muuten alusta asti joh-tokunnan jäsen ja hänet valittiin in-tendentiksi, jonka asiana oli huolehtia mm. näyttelyasioista.

V. 1933 nuoret taiteilijat valtasivat seuran johtopaikat, jolloin "vanhat parat", Rautiainen mukana, perusi-vat Pro arte-yhdistyksen. Parin vuo-den kuluttua kuitenkin kaikki uudel-

leen yhtyivät Turun Taiteilijaseuran lipun alle.

Seuran sodanjälkeiset vaiheet muis-tetaan jo paremmin. Vireään toimin-taan herätettyä Turun Taiteilijaseura jakaantui eri kerhoiksi ja ryhmiä, jotka lopulta itsenäistyivät. Nytem-min ne muodostavat edustajiansa mie-hittämän keskuselimen, joka otti ni-mekseen Turun Taideseura. Kuvatai-teilijoiden ryhmä rekisteröityi aluksi Turun Kuvataiteilijat ry:ksi, mutta on vaiheiden lopuksi saanut sen ni-men, joka tälle ryhmälle soveliaimmin luontuu. Se nimi on Turun Taitei-lijaseura eli siis sama, jonka "kolmen miehen komitea" 41 vuotta sitten omakseen oli ajatellutkin.

Kaikissa näissä viimeisissäkin vai-heissa tasainen ja asiallinen Kalle Rautiainen on nähty mukana. Uskom-me vakaasti, että hänen kiihkoton suhtautumisensa vaikeiltakin näyttä-viin tapahtumiin on ollut muuan varmmimpia takeita siitä, että vilkas-verisen taiteilijakunnan piirissä eräs päämäärä on saavutettu.

Ihminen ja luonnonrauba — siinä monen nyky-yhteiskunnan jäsenen asettama idylli, näkymä, jonka tavoittamiseen on eri tei-tä. Tähän liittyy käytännössä pa-radoksaalinen kehitysnäkö: Se leppää metsälampi, jonka kal-voon korkeat erämaan bongat kuvastuvat ja jossa yksinäinen kuuikka huutaa kesäyössä, saa ar-vonsa yksinäisyyden tunteesta. Kun rannalle on kobonnut kol-me mökkiä, joiden kaikkien asukkaat ovat balunneet varmis-taa itselleen osan tuosta luonnon-raubasta, on se samalla hävinnyt. Tämä olisi otettava huomioon silloin kun baluamme käydä kauppa Turun saaristosta. Vie-ras valuuista pystyy hetkessä os-tamaan saariston luonnonrauban ikuiseksi ajoksi.

Kauempaa on tulossa hyvä esi-merkki tulevia puheita varten: Kun Saariselän kauneimmat mai-semat ovat ulkomaisten ja suoma-laisten turistien luonnon koske-mattomuuden kaipuun pilaamia ja alue on muuttunut muutamasa vuodessa ns. mannermaiseksi viihtäytyskeskukseksi, herää kysy-mys, eikö tämä moderni keskus olisi voinut pilata jotakin aluet-ta, joka oli pilattu jo aikaisem-min. — P. K.

Portsaan on noussut kerrostaloja bitaasta, nekin yleensä laitamilla alkaen ja pääsääntöisesti sotton jälkeen. Puurakenteisten Portsan eli Portatuturin talojen päätytppi selviää kuvasta.

EINO LEHTINEN:

"PORTSAN" POIKIEN TASKURAHAT

Puolisensuosisataa sitten ei aina-kaan työläisperheiden lapsille annettu taskurahaa. Ei ollut mistä antaa. Ra-haa pojat kuitenkin tarvitsivat pääs-täkseen "elävienkuvien" teatteriin, ja olihan sitä monia muitakin rahantar-peita, oli ostettava "marossia", "limu-naattia" ym.

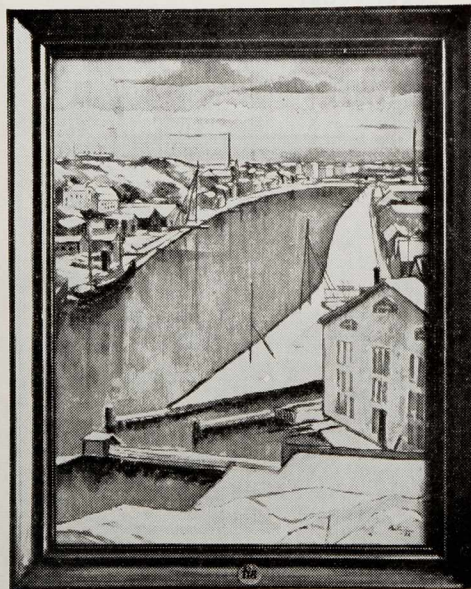
Puutarhakadun alapäässä, Mikaelin kirkosta sataman suuntaan syntynen työläisasuma-alueen, jota myös "Port-saksi" kutsuttiin, poijilla oli useita keinoja hankkia rahaa käyttämöi-hin. Nämä keinot olivat rehellisiä ja hyväksyttäviä. Viranomaisilla ei ollut aihetta puuttua poikien puuhiin, mut-ta vanhemmat olivat silti joskus huo-lissaan nimenomaan sen vuoksi, että perheen poika viiپی tuntikautia pois-sa kotoaan, josta johtuen koulun ko-ti tehtävät olivat suoritamatta. Sattu-i pa niinkin ja tämän kirjoittajalle useinkin, ettei koulusta "muistettu" mennä suoraan kotiin, koska tasku-rahojen loppuminen vaati heti kou-lupaivän päätyttyä välittömä toimen-piteitä asiainlajan korjaamiseksi.

Koulua kävinne Topelituksen kan-sakoulussa Pakkarinmäellä. Alueella, jossa nyt on mm. Osuusliike Tarmo-lan leipomo ja halkosaha sekä OTK:n

toimistorakennus, oli silloin yleinen kaatopaikka, jonne pojat askelensa suuntasivat koulumatkoillaan. Kou-lun mentäessä käytiin kaatopaikalla varmistamassa tilanne ja koulusta päästyä kiirehdiittiin sinne keraamaan rauta-, messinkin ja kupariromua sekä toisinaan luitakin. Keräyksen tulos pantiin koululaukkuun, joka tyhjen-nettiin koulukirjoista ja vihoista. Niitä ei kuitenkaan aina muistettu ottaa mukaan ja tämän kirjoittajallekin sat-tui muutamia kerran, että vasta ko-tona, kun piti ryhtyä suorittamaan koulun koti tehtäviä, muistui mieleen kirjojen ja vihkojen jääminen kaato-paikalle, josta ne tietyksi oli haettava. Tarvinneko todeta, etteivät romut ja luut ainakaan parantaneet koulula-u-kun kuntoa ja siisteyttä.

Romut muutettiin rahaksi talossa Puutarhakatu 33. Tovanen talossa — toimineessa romukaupassa, joka maksoi hieman korkeamman hinnan kuin Barkoffin romukauppa Aninkais-tentullissa. Tovanen taloksi taloa ni-mitettiin sen vuoksi, että talossa toi-mi samanniminen sauna.

Romulla ei saatu riittävästi rahaa. "Portsan" pojat eivät kuitenkaan ol-leet toimettomina. Porttikäytävistä,

Kalle Rautiainen: Talvinen Aurajoki

Tässäkin Rauban- ja Käsitöläiskatujen kulmauksesta otetussa kuvassa vuodelta 1949 näkyy taustalla jo kerrostalo. Sydän-Portsa (Puutarbakatu) on kuitenkin vielä nykybeteläkin varsin "neitseellinen". Sen puutaloissa on korkeita kivi-jalkoja, alustoja. Niiden olemassaolo tai puuttuminen on ollut eräs asuminen arvotekijä.

yleisistä käymälöistä, pisuaareista ym. kerättiin tyhjennettyjä olutpulloja, joista "tillikat" muistakseni maksoivat 5 penniä pullosta. Halkosatama oli siihen aikaan Aurajoen länsirannalla. Halkosatamassa "Portsan" pojat seurasivat kuormaajurien puuhia ja hevosen lähtessä halkokuormineen liikkeelle, pojat lähtivät mukaan. Toisinaan tuli pitkään matkaa. Kun halkokuorma oli "kaadettu", jätiin odottamaan halkojen ostajaa, jolta pyydettiin lupaa "ajaa" halot alustan luukusta sisään. Lupa saatiin ja saatiin myös korvaus työstä. Yleinen taksa oli 5–10 penniä jokaiselle työhön osallistuneelle pojalle.

Likaista työtäkin oli tehtävä rahapulan ahdistuksessa. Silloin mentiin saaristolajojen satamaan, joka myös oli Aurajoen länsirannalla Boren puistikon kohdalla. Saaristolajivat kuljettivat lehmä ja hiehoja teurastamoille. Turussa oli "mullintaluttajat" ammatikunta, joka hankki toimeentulonsa viemällä eläimet laivavarannasta teurastamoihin. Eläimet harasivat lujasti vastaan ja siksi "mullintaluttajat" palkkasivat "Portsan" poikia avukseen. Poikien tehtävänä oli kevyellä kepillä sivauttaa eläintä takamuksi ja ellei tästä ollut apua, työnnettävä eläintä. Hankalaa oli matkan teko. Kun teurastamot olivat pitkien matkojen päässä kaupungin laitamilla ja kun eläimet matkan varrella tipauttivat löyhkääviä "visiittikortteja", tähän työhön ryhdyttiin vain silloin kun puhtaampaa työtä ei ollut saatavissa.

Usein "päivätyön" päätyttyä ja ennen kotiin menoa poikettiin joko Saierashuoneenkatu 3:n tai 8:n kansankieitteen herkuttelemaan pannukakulla 10-pennillä sai suuren neliön paksumuunissa valmistettua pannukakua ja sen päälle runsaasti "kristalliosokeria". Pannukakulle ei tietenkään poikettu, jos taskurahat olivat vähissä. "Elävienkuvien" teatterin pääsylippu arvostettiin pannukakua tärkeämmäksi.

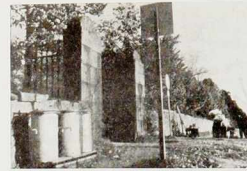
TURKUMME

Katkelmia Väinö Miettisen runosta

Turun linna
saarelle turvaksi
vankilana
kruunumakasiinina
viinanpolttimona
nyt
nähtävyyks
jossa pukuja menneiltä
miehet pitseissä silloinkin
miksei nyt?
puuteroidut peruuikit
miehillä silloin
miksei nyt pitkiä tukkia?
silloin romantiikkaa
miksei nyt
realismi?
Kiviset muurit
Anniemellä odottavat yhä uutta...

Teatteritalo
Aurajoen rannalla
kallis rakennus
joka ei enää
kallistu
koska perustus on paalutettu
perusteellisesti
rubble
sen sisällä pyörii
ajatuksia
jotka ovat
pelkistetty
nähtäväksi
että ihmiset
unohtaisivat arjen
ja jättäisivät huolensa
esintyville...

Käsitöläismuseo
pieni yhdykskunta
mäenrinteessä
talaja menneiltä ajoilta
jolloin kiire
oli vieras ihmiselle
ja romantiikka
versoi vahterian alla
hilyäisessä
lämpimässä iltatulessa
ihmiset rapuilla istuen
tai näperrellen puhdetöitään
odottaen
mitä huominen antaa — — —
Nyt
lehdet ovat pudonneet
viluiseen maahan vahterasta
kaikkeilla on kiire
koneet käyttävät nyt ihmistä
huominen ei anna mitään
kaikkea on jo liikaa
aika
se vain ei tabdo riittää...

Vanhan bautaumaan portin vieressä on kunniavartiossa rivi kirkkaita alumiinroskapönttöjä. Ne olisi voinut sijoittaa aidan taakse vasemman jalkailiselle ja näkyvälle paikalle.

Naantalin pikanen varrella on uusi auto-huoltoasema. Autosta poistuttaessa avautuu tällainen maisema.

Yliopistonkadun ja Aurakadun kulmassa, kaupungin keskeisimmällä paikalla on aito pop-taiteellinen aselma. Lehtikioski oikealla vinossa, säköpölyvä vasesmalla vinossa, ruostunut taxipuhelin, kolhittunut roskapönttö, nurmikolla ei yhtään ruohonkorta... Takana oleva rakennus on sensijaan äskettäin maalattu erittäin onnistuneesti.

MITALIN TOINEN PUOLI

Kulkija kaupungissa tarkkailee ympäristöään yksilöllisesti. Joku kiinnittää huomionsa vastaantuleviin ihmisiin, joku toinen on enemmän kiinnostunut näyteikkunoista. Kolmas mittaa silmillään rakennusten suuruutta tai keskinäisiä suhteita, neljäs ehkä välittää pelkästään luonnosta tai kasvistosta.

Suurin osa ihmisiä, ehkä tähän joukkoon kuuluu yhtä paljon nuorisoa kuin vanhempain väkeä, kulkee omilla mietteissään tai keskustellen, välittämättä näkyvästä ympäristöstään erityisemmin.

Joitakin aikoja sitten oli ulkomailla näytellyä, jossa esiteltiin Suomen kolme suurinta kaupunkia: Helsinki, Tampere ja Turku. Avajaisissa sanottiin mm: Jos voidaan sanoa, että Helsinki näistä kaupungeista on itämais, niin Tampere on suomalais ja Turku länsimainen.

Kaupunkia voi siis katella monella eri tavalla. Kotiamme ja kotikuntaam-

paikkakunnalla. Vieraalle me haluamme näyttää kotiseutumme kauniin puolen, sen taiteelliset muistomerkit, kuuluisimmat rakennukset, hyvinhoidetut puistot ja sosiaaliset laitokset. Sitten viittaamme siihen ikihanaan saaristoon, jonka Luoja meillä lahjoitti, tai kumme itseämme.

Ja siihen olemme tyytyväiset. Mitä talin parempi puoli loistaa kirkkaana. Entäs mitalin toinen puoli? Onko sitä myös kiihottett?

Katsotaanpas. Lähden eräänä syksyisenä aamuna kameramiehen kanssa kulkemaan tätä hyvää Turkuamme. Meillä oli paha mielessä: Nyt emme

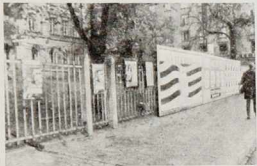
Arvokkaan ja varakkaan turkulaisen keskikaupungin talon porraskäytävän ulko-ovi. Erilaisin portaassa oleviin liikkeisiin ja toimistoihin opastaa kaikkiaan 15 kilpeä, joista vain 3 on selaita kuin aluperin taloon on suunniteltu. 12 muuta ovat kaikki eri tyyppiä. Turussa on vanhoja taloja, joissa kilpikuri on hyvä ja ulkoasu sen mukainen

Kirjoittanut
ja valokuvannut
OLLI KESTILÄ

me rakennamme siten, että me viihdyimme siinä. Jatkuvasti me yritämme tehdä siitä nykyaikaisempaa ja valmiimpaa, entistä ohempaa ja komeampaa. Meille itsellemme merkitsee lisäksi paljon se, että me tunnemme kotiseutuumme historian ja menneet vaiheet, sen henkisen ilmailun ja luonteen, sen huumorin ja kaikki pikku tapahtumat, jotka vasta antavat kirpeää makua asumiselle jollakin

Kauppatorilla vastapäätä kaupungin ainoa varsinaista tavarataloa ovat nk. mausoleumit. Katukäytävällä on suuria lammiikoita, joissa mustanvärinen vesi alati päilyy. Taxinkuljettajien lausun mukaan tilanne on ollut näin jo vuosikaudia.

Kauppatorin vieressä sijaitsevan kansakoulun aita on ollut kiitollinen mainosteline, josta kaupunki on saanut vuokratuloja. Turun katukuvalla olisi kuitenkin varmasti edusti, jos tämä aita olisi vapaa kaikista räikeistä pabvituksista, jotka useimmiten ovat vielä röyhittyä. Jos tätä aluetta halutaan käyttää ilmoituspaikkana, olisi syytä tehdä asialliset lasikappit ninkuin kirkon toisella puolella olevassa Salamankulmassa.

Turun suosituimman kabaree-ravintolan ja uudemman hotellin pääsisäänkäynti. Sisällä on viihtyisää. Mihin lop-pu boito, ulko-ovelle tai ensimmäisiin katukäytävään kuoppiin? Luulisi, että kadunlevitys tällä kohtaa liikenteellisestikin olisi edusti.

Kioski biekka-avikolla. Tämä kioski maksaa vuodessa vuokraa 2500.— päikastaan. Kabu piristää, mutta piristääkö ympäristöä? Toivoisi, että vuokratuloista edes puolet käytettäisiin alueen ympäristön istutuksiin.

ota sellaisia valokuvia, joita otetaan matkailumainoksiin ja Turku-filmiin. Pidämme silmämme auki ja olemme tavallista kriittisempiä. Pysymme pääkaduilla ja sellaisilla alueilla, jotka kuuluvat paraatipuolelle. Tarkkailemme asioita vähän niinkuin sotavaen tupatarkastuksessa, ehkä pikkumaisesti mutta asiallisesti. Emme pidä pöytäkirjaa, vaan otamme kuvan sieltä toisen täältä. Jokaiseen kuvaan sisältyy jokin asia, joka ärsyttää: Rempallaan oleva portti, hoitamaton katu, mauton mainos, harkitsematon sijoitus jne. Kaikki kohteet ovat sellaisia epäkohtia, joiden korjaaminen ei ole riippuvainen niinkään rahasta kuin pienestä viittimisestä tai vaivanaio-
sta. Kaupunkikuva koostuu monista pikku tekijöistä. Kokonaisuuden omistajina on yksityishenkilöitä, osakeyhtiöitä, yhdistyksiä, kunta tai valtio. Vastuu asioiden hoidosta jakaantuu lukemattomille henkilöille.

Turun kaupungin Rakennusjärjestyksen 88 § mukaan maistraatin on jatkuvasti valvottava, että rakennusten julkisivut ja muut rakennuksen ulkopuoliset osat ja portit, aidat, istutukset, pihamaat ja sellaiset kevyet rakennelmat ja pienehköt laitokset, jotka vaikuttavat kaupunkikuvaan, sekä kadut, torit ja katuaukiot ovat asianmukaisessa kunnossa, ja mikäli puutteellisuksia ilmenee, ryhdyttävä toimenpiteisiin niiden poistamiseksi.

Turun kaupungin Poliisijärjestyksen 69 § mukaan poliisi voi määrätä, että tilapäinen ilmoitus, tiedonanto tai laite, joka häiritsevästi tai rumen-tavasti vaikuttaa rakennuksen ulkonäköön tai kaupunkikuvaan taikka häiritsee järjestyä tai yleistä liikennettä, on heti poistettava.

On eräitä muitakin pykälä, jotka velvoittavat erikoisesti viranomaisia, mutta myös yksityisiä kansalaisia, talonmiehiä ja kiinteistönomistajia huolehtimaan siitä, että kaupunkikuva on mahdollisimman hyvin hoidettu.

Jokainen kaupungin asukas on enemmän tai vähemmän vastuussa tästä.

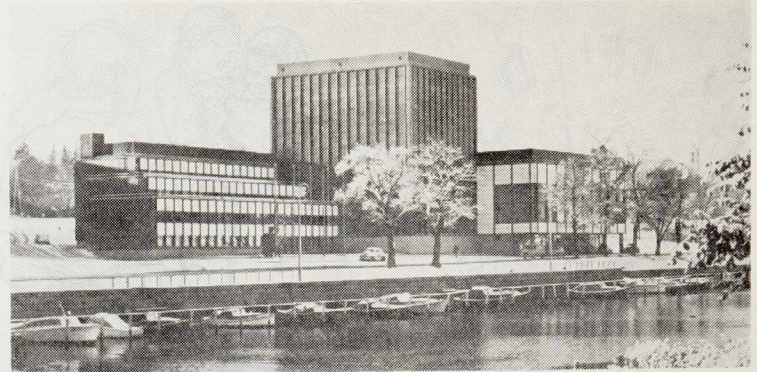
Oheisessa kuvasarjassa, jossa esitän syyspäivän näkymiä Turusta, tahdon kiinnittää huomiota persoonallisesti valitsemiini kohteisiin. Toivomukseni on, että nämä muutamet esimerkiksi vaiminollistavat, minkälaisissa asioissa olisi kohentamisen varaa. Kuvat on poimittu yli sadasta samantapaista kuneusvirheestä ja on ne otettava yleisesimerkkeinä eikä yksityistä tar-koittavina.

Luonnonsuojeluajatus on be-rännyt siinä kehityksen vaihees-sa, jossa luonnon menetyksen suuruus on ravaistanut ihmiset hereille. Meille Suomeen tämä kulttuuriliike on saapunut ajalli-
sesti myöhemmin, mutta toisaalta siksi ajoissa, että sitä vielä voi-
daan käyttää menestyksellisesti hyväksi modernia yhteiskuntaa rakennettaessa.

Turun seutu kuuluu siihen maamme lounaisinta rannikkoa hipoovaan eteläiseen tammivyo-hykkeeseen, jossa Pohjolle niin luonteellinen tumma savu-metsä edes esimerkin vuoksi jou-tuu jättämään tilaa etelän rehe-vämmälle lehdelle ja iloisemmalle lintujen laululle. — P. K.

Kaupungin- teatteri — maakunta- teatteriko

?

Turun Kaupunginteatterin komea tyysyys Aurojen rannalla.

Vanhalla Suomen Turulla on huomattava sijansa maan teatterielämässä. Ensimmäinen teatteriesitys maassamme järjestettiin Turun Akatemian vihkiäisjuhlassa vuonna 1640. 1800-luvun alussa rakennettiin Turkuun Suomen ensimmäinen teatteritalo. Turun Kaupunginteatteri — maan ensimmäinen kaupunginteatteri — aloitti toimintansa vuonna 1946. Perinteet velvoittavat. Turussa on viime aikoina herätetty keskustelu teatterin hallinnon tarkoituksenmukaisuudesta. Eräänä ratkaisuna on nähty säätiöpohjainen teatteri. Samassa yhteydessä on todettu, että Varsinais-Suomen suuren kulttuurikeskuksen Turun teatterilla on velvollisuksia maakuntaa kohtaan. — Oikea maakuntateatterihenki voi kehittyä myös Kaupunginteatterin ympärille, on väittänyt teatterin PR-päällikkö L. Wallenius. Oheisissa haastattelussa lausuvat asiasta käsityksensä tunnetut turkulaiset teatterin ystävät Eino Lehtinen ja Eero Pohjonen.

EINO LEHTINEN:

Turkulaisena en voi yhtyä kannatamaan julkisuudessaakin, mm. kaupunkinvaltuustossa, esitettyä ehdotusta, että kaupungin pääntähtelint olisi ruvettava harkitsemaan ja jopa suunnittelemaan kaupunginteatterin hallinnon muuttamista säätiöpohjalle. Sellainen muutos merkitsisi kohtalo-kasta takaa-askelta kaupunginteatterille sekä taiteellisesti että ekonomisesti.

Turku perusti maamme ensimmäisen kunnallisen teatterin ja tämän merkittävän ja tärkeän periaatepäätöksen, jota muualla on seurattu, romuttamiseen ei ole mitään aihetta. Turun kaupunginteatterilla ja muilla kunnallisilla teattereilla ei ole niitä taloudellisia vaikeuksia, joiden ankaraa perustuksessa useat säätiö- ja yhteisöpohjalla toimivat teatterit jatkuvasti kamppailevat. Tämä kamppailu, johon myös teatterin taiteellisen johdon on pakko osallistua, vaikuttaa haitallisesti teatterin toimintaan ja siitä saattaa koitua, ja on koitunutkin, haitteellisesti teatterin taiteelliselle tasolle mm. siten, että taloudelliset vaikeudet ovat houkutteleet ottamaan ohjelmistoon ns. "kassakappaleita". Työrauha häiriintyy ja työinto laimee jo senkin vuoksi, että henkilö-

kunnan säännöllinen palkanmaksu ei ole taattu.

Turun kaupunginteatterilla ei ole taloudellisia vaikeuksia. Teatterin johto, näyttelijäkunta ja muu henkilö-kunta voi omistautua työhönsä kohot-takseen jatkuvasti teatterin taiteellis-ta tasoa, taritakseen teatteritaiteen ystäville mielenkiintoista ja täysipainoi-sa ohjelmistoa. Kunnallisessa teatteris-sa heille kaikille asetetaan suuri vas-tuu, jonka jokainen kaupunginteat-terin henkilökuntaan kuuluva itsekin oivaltaa. Kaupungin asukkaiden taas on muistettava, ettei kaupunginteat-terin ylläpidettä liikelaitoksena, jonka tavoitteena on voitollinen tilinpäätös.

EERO POHJONEN:

Turku teki parisenkymmentä vuot-ta sitten kieltämättä varsin merkityk-sellisen päätöksen perustamalla ensi-mäisen täyskunnallisen kaupunginteat-terin maahamme. Sitä on sitten eri muunnelmina seurattu muuallakin, viimeisenä säätiöpohjaisena laitoksena Helsingin Kaupunginteatteri. Kieltä-mättä tuntuukin siltä kuin juuri tuol-lainen omana taloudellisenä yksikkö-nään hoidettu vakaalla taloudellisella perustalla rakentua säätiöpohjaiselle teatteritalolle, jossa kaupunki huomat-tavalla tavalla on osallisena, takaisi

ainakin teatterin taloudelliselle hoi-dolle ja rahavarain sijoituksille jous-tavamman muodon kuin nykyinen turkulainen käytäntö, mikä on jäy-kähkön kiinteästi sidottu kaupungin oman budjetin eri tileihin. Näin maal-likosta tuntuu, vai mitä arvelet asiasta asiantuntijait?

Nykyisten kehityneiden liikennevä-liteiden ansiosta Turun Kaupunginte-atterin nähdäkseen on ja tulee entistä enemmän olemaan myös koko maakunnan teatteri. Varmasti sen katso-tuu jo nykyisin Turun vaikutusalueen teatteriyhteisöistä. Myös juuri julkisuu-teen saatettu valtion taidekomitean mietintö näyttää suuntautuvan tuollai-seen alueteatteriajatuksen ja valtion-tuen vakinaistamiseen tältä pohjalta. Eikö näin ollen teatteristamme vas-tuusta olevien piirien olisi jo hyvissä ajoin ryhdyttävä pohtimaan mahdol-lisuuksia tähän suuntaan ja laajenta-maan samalla taloudellista vastuuta koko maakunnan kuntia käsitäväksi. Ainakin tämänatpaisia ajatuksia on viime aikoina herännyt teatteriyhtiö-vän mielessä. Ja ainahan ne jonkin-laisina koepaljoilla on syytä tuoda myös julki. Turkuhan voisi tässäkin suhteessa olla oma-aloitteisena uran-uurtajana, mikäli asia määrääviä pii-rejä kiinnostaa.

Kuvanäytteitä teoksesta

ARVO LUKALAN HENKINEN AARTEISTO

Ensi vuonna tulee kuluneeksi kymmenen vuotta Arvo Lukalan kuolemasta, miehen, jolla turkulaisen taiteen rekisterissä on arvosija. Tunnetun turkulaisen mainostoimiston palveluksessa Lukala kohosi mainos- ja julistetaiteiden edustajien eturiviin. Vieläkin säilytetään Turun kaupungin matkailutoimiston arkistossa hänen käsialaansa olevaa Turun-julistetta, jossa kotikaupungin esittely on tuotu esille maukkaan suunnittelun pohjalta herkkullisiin väriin. Ex librikset ja adressiteksteaukset ovat lukemattomien turkulaiskotienkin Lukala-omaisuutta.

Vapaana taiteilijana Arvo Lukalalla

oli muuan maailma, jossa hän viihtyi vastaanottavimpana ja toisaalta antoisimpana. Se oli Aleksis Kiven herkin kauneuden ja syvällisen huumorin maailma. Tuskin koskaan enää voidaan selvittää niiden skitsien määrää, jotka ovat lähtöisin tästä henkisestä kanssakäymisestä. Tiedetään kuitenkin, että jäämistöstä on tavattu toistasataa piirustusta Seitsemän veljesen, Nummisuutarin ja runojen teksteihin. Näistä on v. 1945 perustettu Turun Aleksis Kivi-kerho, jossa Lukala oli kuolemaansa asti mukana keskeisenä sieluna, julkaissut 20-vuotisjuhlaansa johdosta ja taiteilijan muistoa kunnioittaakseen 60 suuriko-

koista piirustusta sisältävän taidekirjan. Kustantaja on turkulainen Tajo, toimittajana lehtori Otero Kontturi. Teokseen kirjoittamassaan johdannossa taiteilija Osmo Laine toteaa, että Lukalan Kivi-aiheiset piirustukset ovat parhaimmillaan piirustustaiteemme korkeinta tasoa.

Oheisena julkaisemamme pari näytettä teoksesta antavat aavistuksen taiteilija Arvo Lukalan onnellisista oivalluksista välittää suurta kirjailijamestaria ja nimenomaan hänen huumoriaan nykypolvelle. Teos on omalta osaltaan erinomainen esimerkki siitä, että Kivi yhäkin pysyy taiteilijajohdantamien liikkeelle-panevana voimana. Mutta erityisen ilahduttavaa on, että kirjailijamestarin henki on tavoittanut Auran rannoiltakin mestarillisen kuvataiteilijan, jonka tuotteet kohtavat Aleksis Kiven tuotannon kovavittain eturiviin, osin ylitsekäymättömiin saavutuksiin. Taidekirjan omistaja puolestaan on tyytyväinen, että tutustuminen Kiven huumoriin käy teosta selaillessa vaivattomasti ja "suu marcessa".

Erkki Vuori

SATTUUHAN SITÄ...

Satakiloinen tapasi kaupungilla hyvän ystävänsä joka oli menossa jouluostoksille suureen tavarataloon.

Satakiloinenkin meni suureen tavarataloon, ajatteli ostaa pieniä lahjoja läheisten omaisten lapsille. Vain pieniä lahjoja. Jäivät taas ihan viime-tinkkaan.

Jo eteisessä Satakiloinen eksi ystävästään: vastaan käveli valtavia pakettikasoja jatkuvana virtana. Laiha ystävä pääsi livahtamaan jostakin kolosta, mutta Satakiloinen oli odottava isompaa koloa.

Kun semmoinen kolo vihdoinkin tuli, niin heti oven sisäpuolella Satakiloinen joutui ruuhkaan, josta ei enää päässyt pois. Hänen varpaansa ruuhjoutuivat pahasti ja suurempia vammoja välttääkseen hän nosti molemman jalkansa ylös lattiaasta ja liiteli ruuhkan mukana osastolta toiselle.

Ruuhkan ajaututtua liukuportaille Satakiloinen hymyili leveästi ja ajatteli, miten oikeassa ovat ne, jotka sanovat yhteistyön olevan voimaa, ja että omaansa säästää kun vierailaa ajaa. Katossa riippui kiiltäviä tähtiä. Halvatiituneena vaivattomasta vaelluksesta Satakiloinen levitti kätensä kuin siivoksi, pudotti vahingossa muutamia hattuja ympäristöstään, joiden omistajat eivät edes vaihtuneet etsimään pudonneita pääkappaleita, vaan aloittivat tilanteeseen kerta kaikkiaan sopimattoman kirollun. Sanoivat Satakiloista tolvanaiksi, psykopaattiseksi hullujussiksi, fanattiseksi ilmanpilaajaksi ym. ym. Jotkut jopa uhkasivat

panna matoon tai ainakin prästän mieleensä.

Satakiloinen ei enää hymyillyt yhtä leveästi kuin alussa, vaan alkoi vähän hermostua. Olo tuntui jotenkin hontelolta kun ympärillä oli vihaisia ihmisiä ja turvallinen lattia ties miten kaukana allapäin. Ihmeekseen Satakiloinen huomasi kaipaavansa suunnattomasti lattiaa ja päätti maata jouluunpyhät lattiaa.

Jossakin vaiheessa joku kateellinen sielu huomasi Satakiloinen ajavan "pommilla" ja nipisti häntä raa'asti takapuoleen. Joku sohaisi suksenkäpällä korvaan. Joku kiskoi housujen lahkeista kuin aikoen pihistää ne. Satakiloinen syliä työnnettiin valtava suuri paketti, pakettiin muodosta hän päätteli paketin sisältävän neljän hengen lasikuituveneen. Pian vene kuitenkin katosi ja Satakiloinen vasta kolme talvea palvelutt karvalakki meni saman tien.

Seuraavaan kerrokseen tultaessa Satakiloinen huomasi menettäneensä päällystakkinsa. Vastalahjana hän silloin tällöin sai pidellä erisuuruisia paketteja, joiden päällysteessä oli punaita joulupukkeja ja vihreitä joulukuusia. Kerran pientä tyttöäkin, joka oli eksynyt äidistään ja kulki sylissä syliin. Kukaan ei halunnut talloa tyttöä jalkoihinsa ja Satakiloinen ajatteli että oli joulu ja ihmisillä hyvä tahto.

Kolmannessa kerroksessa Satakiloinen kuitenkin itse koki sen josta pikkuutytty oli välttynyt: jostakin syystä tungos äkkiä harveni ja Satakiloinen märkähti lattiaan. Tuhansia ihmisiä

kulki hänen ylitseen. Piikkikorot hän havaitsi kaikkein ilkeimmiksi.

Armeliastajuttomuus tuli Satakiloinen avuksi.

Kun Satakiloinen vihdoin viimein tuli tajuihinsa, niin hän huomasi runnellun kehonsa olevan hyvin hankalassa tilanteessa: hän makasi lattialla rintansa päällä painonnostajien käyttämä ainakin toistasataa kiloa painava levytanko. Oitis Satakiloinen huomasi tullessa urheiluosastolle.

Hetken kuluttua hän huomasi muutakin: hän oli ihan yksin, missään ei näkynyt sieluakaan. Nyt Satakiloinen kauhistui, hän luuli kuollessa ja erehdyksessä joutuneensa urheilijoiden helvettiin, semmoisten urheilijoiden jotka ottavat suuria palkkioita maksajien tietämättä. Levytanko painoi tukahduttavasti keuhkoja, Satakiloinen sai tuskin hengitettävä. Hän ei sanottavasti kaivannut päällystakkiaan, karvalakkiaan, kenkiään, solmiasta puhumattakaan, sillä hän uskoi että enemmän tai myöhemmin tulee liiankin kuumat olavat.

Äkkiä Satakiloinen kuuli kadulta raitiovaunun vingahduksen ja tajusi ettei ollutkaan hevetissä, sillä eihän helvetissä voinut olla semmoisia mukavuuksia. Satakiloinen alkoi punner-taa painoa pois rintansa päältä, mutta ei onnistunut, tunnoton tanko oli painunut lihoihin.

Satakiloinen alkoi huutaa apua.

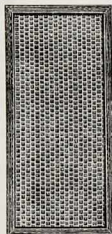
Huudot kuultiin. Osastolle ryntäsi joukko naisia, myyjättäriä puvuista päätellen, jotka Satakiloinen nähtyään kirkuen pakenivat.

26

viettäköö viihtyisä ilta hyvän radio- ohjelman parissa

ASAn ainutlaatuinen radio-mallisto on laaja. Valitkaa mieleisenne monikäyttöinen ASARADIO. Mm. täydellinen transistorointi, loistava äänentoisto, automaattinen ulaviritin ja ASA "Ferr-less"-kytkentä ovat valioluokan ominaisuuksia jokaisessa ASARADIOssa. Myös muotoilu ja materiaali ovat luxusta kaikissa ASA-malleissa.

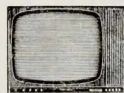

AINUTLAATUINEN RADIO-UUTUUS!
ASA MOD-ULA ularadio, jonka voi asettaa pitkin tai poikin esim. kirjahyllyyn. Koneisto ja kovaääninen eri koteloissa. Mitat: 23,5x11x16 cm. Liitäntä levysoittinta varten. 13 transistoria. Verkkokäyttöinen. Ohjehinta 248 mk.

Suosi suomalaista — se on kaikki kotiinpäin

Suomen kansakoulujen televisio-astanottimiksi on valittu suomalainen ASAVISIO, malli 1335 — 23" automaattinen ohjelmanäppäintelevisio.

ASA Parempaa ette löydä

Michelin, Dunlop, Trelleborg, Goodrich ja Nokia renkaita.

Rengas- ja autohuolto samasta talosta

Vuolan Kumi Oy

Yliopistonkatu 6, Turku
Puh. 13 525, 14 525, 12 402.

HUOLTOASEMA
Puh. 21 946.

Toivotamme kaikille asiakkaillemme Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta.

Turun Systeman
KONEKIRJOITUSKOULU

TOIMINUT YLI 35 VUOTTA

Uusi osoitteemme
Kauppiaskatu 9 b 5 puh. 12 629
(Suomalaisen Säästöpankin talo)

Saarinen on
viisas ja
elämänsä
tyytyväinen

Saarinen on keskittänyt koko perheensä kaikki raha-asiat säästöpankin hoidettavaksi

TURUN TYÖVÄEN SÄÄSTÖPANKKI

**VALOKUVA
JOULULAHJAKSI**

VALOKUVAAMO Akti

Yliopistonkatu 28 - Puh. 17 619
Yliopistonkadun ja Humalistonkadun kulma

Avoimna: ark. 8.30—17
Sunnunt. 12—15

meijäm pankki
molemmil puolil jokka

YHDYSPANKKI

Lasi-, posliini- ja talousosastoltamme kauneimmat ja hyödyllisemmät

JOULULAHJAT

Mitä valitsettekin — nämä tavaratalomme eri osastot kuudessa (6) kerroksessa palvelevat Teitä edullisesti

— HUONEKALUOSASTO	— LASI-, POSLIINI- JA TALOUSOSASTO
— MATTO-OSASTO	— VAUVAN- JA LASTENOSASTO
— VALAISINOSASTO	— KUKKA- JA VIHHERKASVIOSASTO
— VERHO-OSASTO	

JOULUOSTOSTEN LOMASSA VIIHTYISÄ KAHVIOMME PALVELEE TEITÄ

★ HYVÄÄN JOULUUN KALUSTOKESKUKSEN KAUTTA ★

TAVARATALO
KALUSTOKESKUS

yliopiston- ja brahenkadun kulma puh.20 466

TURKU

TUNNUKSEMME: AINA JOTAIN UUTTA